

Poštnina plačana v gotovini.

ŽIVLJENJE IN SVET.

Letalka miss Earhartova.

Tedenska revija

Štev. 26.

Ljubljana, dne 29. junija 1928.

Leto II,
Knjiga 3.

Slavo Grum.

Portret dečka s cvetlico v roki

To tukaj čitam, »Smešna ljubimca«, »Nesramna ljubezen starke«, in mislim vse različno. Ne vem, kaj bi sodil o stvari, ne maram si prikrivati sodbe nad tem, marsikaj se pač takole pripeti v mestu, pravim, marsikaj. Sicer je pa res nekoliko drzno od te žene: dva in petdeset in šestnajst! Mogoče je celo imela kake odnošaje, kakršnekoli obveznosti pač do svoje okolice, recimo kakega starega prijatelja, ki mu je imela biti zvesta, kakega psa, pa se je izpozabila s tem dečkom. Morebiti je bilo komu hudo zanj. Ne, tega res ne bi smela storiti, premagati bi se morala! Saj ne rečem, saj vstane večkrat v človeku kaka želja, stvari so — toda — premagati se mora človek. Žrtvovati mora marsikaj svojim obveznostim. Da, vsega obsojanja vredna je ta žena, pohotna starka je. Krvoskrunstvo je bilo njeno početje, nesramno krvoskrunstvo!

Ne vem, čemu se razburjam! Kupil sem svoj časopis kot običajno ter ga ponesel domov; najprijetnejši čas mojega dneva je vedno ta ura po kosilu. Zlekнем se v fotelj, položim noge predse na pručico ter čitam. Nič več se mi ne godijo stvari, star sem že, pa rad čitam, in nikdar ne delam nikomur očitkov, nikdar, počnite kar hočete! Allez! Jaz čitam.

Vedno znova jemljem tole stvar v roke, čeprav sem že zdavnaj vse prebral in me ne zanima Časnikarska narejenost je! Opravičuje se, da sploh piše. S sladostrastjem kroži krog plena, komaj čaka, da ga popade, pa si obliva nežne časnikarske prste z rožno vodo: oprostite, saj se mi upira, toda moram, treba je! Težak posel to, novinarstvo!

Smešna ljubimca.

Nesramna ljubezen starke do šestnajstletnega dečka. — Brezvestna žena, bivša aristokratka. — Deček izvršil samomor.

Dogodijo se tu in tam stvari, da se nam upira pero, ko jih kot vestni kronisti moramo beležiti, veliko mesto ima pač blodišča, iz katerih od časa do časa plasne zelen plamen in za hip razsvetli neslutene globine življenja. Toda kakor so ti dogodki večkrat izraz nezaslišane

propalosti človeka, kakršnikoli zverinski zločin se tudi zgodijo, vedno so nam te stvari nekako razumljive, opredeliti jih moremo po dednih in vzgojnih činiteljih, vživljati in včustvovati se moremo vanje. So pa stvari, kjer naša zmožnost vživljanja popolnoma odpove, kjer se naš duh zdrzne in ne more dalje. Kakor smo najdlje od vsakega moraliziranja in pridigovanja, reči so, o katerih ni mogoče pisati, kot z rdečico na obrazu. Ni to naš sram, pridobljen v cerkvi in šoli, je prasram človeka, ki se zboji za svoj obstanek. Poleg sramu privzgojenega s kulturo biva v nas še nek drugi, globoko zapisani v človeški naturi: javlja se kot obrambni mehanizem in ščiti pravilnost fiziološkega dogajanja. Ta, ta sram nas obhaaja, ko moramo poročati o dogodkih, katerih posledica je bila samomor šestnajstletnega dečka, izvršen danes ob šestih na Fabriškem prekopu.

Marija Zofija D. je bivša aristokratka, kvišku stoječ lev in zvezda je v njenem rodbinskem amblemu. Vdova po nekem oficirju — med vojno ponovno poročena in ločena — je bivša visoka dama in lepota v povojni mizeriji popolnoma propadla, po nekih vplivnih zvezdah se ji je s težavo posrečilo, da je dobila v zakup — tobakarno, kiosk pred Baltikom. Tam je sedela plava, še vedno lepa gospa, z rokavicami na rokah z odrezanimi prstniki in: deset egipčevskih? dve kratki? izvolite! Vžigalnik je tam na levo! Hvala, prosim!

Stanovala je v tako zvani »fabriki« ob istoimenskem prekopu, star, črn zaboj, kjer domuje na stotine polueksistenc: ljudje, ki so kedaj kaj bili, na niso več, in taki, ki niso nikdar nič bili, pa bi radi postali V petem je imela dve sobi, do koder se mora bolj po lestvi kot po stopnicah. Sobi prelepljeni z izrezki iz ilustriranih revij, pred polomljenim divanom še edini ostanek bogastva, od katerega se ni mogla ločiti, čudovito lepa angorska mačka. In na preperelih zastorih — kvišku stoječ lev.

Pred nekaj časom so opazili obiskovalci tobakarne, da je dobila gospa pomagata, petnajstletnega dečka, in zgodila se je še druga zabavnejša stvar; gospa si je dala ostriči lase, na njenih ustnih se je pojavil ruž, jeja se je ličiti — sploh, storila je vse, da je postala iz

ljubeznive, prijetne stare dame smešna matrona.

Dečka je vzela na stanovanje in kmalu ni bilo dvojbe, da sta ljubezenski par. Povsem brezstidno ga je vlačila s seboj po lokalih ter vzbujala ž njim veselo pozornost. V »fabriki« se je izjavila svojim sostanovalcem, da ga je posinovila, izrazila pa se je tudi ponovno, da mora biti mati svojemu otroku tudi vedno prva ljubica. »kajti pozneje ga itak nihče ne bo imel več rad«!

Danes so našli dečka v njenem stanovanju mrtvega. Obesil se je na gardino, med tem ko je ona v drugi sobi igrala na klavir. Sostanovalci so začuli ob šestih zjutraj v njeni sobi krik in jok ter so vdrli pogledat.

Vzrok dečkovega samomora je iskati vsekakor v njegovi duševni propalosti vsled prezgodnjega seksualnega razvratu ter brezposelnosti. Deček je bil namreč zelo ponosen in se baje ponovno izrazil v svoji okolici, da takega življenja »od njene milosti« ne prenaša več. Vsako jutro se je hodil ob štirih, petih nastavljat pred brezposelski urad v Strojarsko ulico, pa vedno zaman. Tudi kritičnega jutra je bil, kakor se je ugotovilo, že preje na cesti in pred »okenčkom« ter se moral kot sicer brez uspeha vrniti. Vrnivši se v stanovanje je gospo nemo pozdravil ter odšel v spalnico. Med tem ko je ona igrala, je v drugi sobi stopil na stol in se obesil.

Našli so staro in uvelo matrono v prosojni jutranjki, pestujoč mrtvega dečka v rokah.

— — — — —
 — — — — —
 — — — — —

Vedno znova jemljem list v roke ter si ne morem prikriti razburjenja. Priletela je že tudi Galjotovka iz »fabrike«, njena sosedka, ter mi izpovedala na vso sapo: Gospod oberst, gospod oberst, fanté se je obesil!

Ne vem kaj bi sodil o stvari, marsikaj se pač takole pripeti.

Marija Zofija je prav za prav moja dobra znanka, stara tovariša sva. Bila je, sedaj nisva več.

Vdova mojega prijatelja je.

Vse različne stvari sva se mogla včasih meniti — ha! Spomnim se, da sva se nekoč pogovarjala o čričkih; rekla sva, da črički in žabe prav za prav pojo zelo slično, samo da so črički uglašeni nekoliko višje. Sicer pa so bile to le take zabavne besede — tovariša sva bila pač.

Že kaj takrat v početku, ko se je tisti deček ponesrečil na cesti pred kioskom ter je, imela toliko besed o niem, sem nekaj slutil. Vedel sem, da bo prišlo kaj.

Prišetam tako nekoč po svoji navadi na večer do kioska — vsa leta sem jo hodil iskat v tobakarno, da sva skupaj hodila k »Jelenu« — ona vsa ogenj in kri od nekega dogodka, ki se je ravno kar pripetil: na cesti pred tobakarno so povozili dečka in ker je kiosk tam najbližje, zanesli fanta tja, da so ga obvezali. Ko so ga tako na hitro roko oskrbeli ter ga hoteli odnesti proč, tedaj — skrajno brezmiselnost se mi je zdelo, da je izgubljala Marija toliko besed o tem ter pripisovala dogodku toliko važnosti — ko so ga torej hoteli odnesti proč, no, — ne vem, iz kakršnega kolij vzroka, neumen fanté je pač bil — ločil se je nerad od tam, »objel« jo je baje krog nog in se »zagrizel« vanje! Marija uporabljaj večkrat take pretirane izraze, tako lahko ji vse imponira, povsod vidi doživljaj! Ne vem, kaj je bilo pač — neumen fanté, kot sem že rekel — »pomiril« se je baje šele, ko mu je svečano obljubila, da ga obišče v bolnici.

Hlastno mi je izpovedala nato, da dečka prav za prav že dalje časa pozna, natanko da se spominja, kako je pred kakimi štirinajstimi dnevi kupil v tobakarni pri nji pet svalčic. Naslednje dni da je opazovala tudi kako je postal in oprezal krog kioska. Mislim, da je bil kolporter, je dejala, šop listov je imel v rokah, izklicaval pa ni. — Nekoč so mi pripeljali novega blaga in ko sem potiskala sama zaboje v lopo, se je nenadoma vsedel pred me in zaprosil, da mi pomaga. Z ganljivo vnemo je zrinil zaboje v trafiko, nato pa obstal in me gledal. In, pomislite, Marija je bila zmožna reči k temu, pripomnila je: »Gledal me je kot ljubimec!« Kot ljubimec! Nedoleten fantalin s ceste in ljubimec! Kolporter, tako rekoč — potepuh! Vse kar je prav, toda — ukoril sem jo, ostro sem jo pokaral. Marija sem dejal, vaša mladostnost mi je sicer prav všeč, toda —

Ni me poslušala, v eni sapi je nadaljevala: Prihodnje dni sem ga videla venomer postopati tu okoli in ker ni našel nobene prilike, da, ker ni našel nobene prilike, da bi mi še kaj pomagal, se je zaradi tega vrgel pod voz.

Mili bog! Vrgel — vrgel — zaradi nje se je vrgel pod voz! Ste že čuli kaj sličnega! Prileti vam tu nek potepušček, na vrat na nos se zaljubi v plavo gospo

in — ne, kar je preveč, je preveč! Da se je vrgel — ? No pa se je vrgel! Prosim, kar naj se je vrgel, izvoli naj! Ničesar nimam proti temu. Kaj me zanima prav za prav? Zastran mene naj je vozila preko njega »zaradi vas« cela trenska kolona! O kar! Toda neumno je potem, da me silite, naj vas spremljam k njemu v bolnico. Ali naj oblečem še morebiti svoj gala? O kar ukazujte, samo izvolite!

Menite, da se je dala kaj pogovoriti? Priredila mu je cel velik obisk s cvetjem, bomboni, oranžami. Fantalin je že oprezal na dvorišču pri vhodu, za smrt je bil prepričan, da pride. Srdilo me je, da je bil tako prepričan. Ranjen ni bil bog ve kaj, odnesel je le nekaj prask in podpludb. Marija me je po vseh pravilih tona predstavila: Oberst Sand, je rekla. Kmalu si ne bi mogel kaj, da ne bi sklopil: peti in strumno odsalutiral.

Sedeli smo nato tam na bolniškem vrtu pod cvetočo magnolijo in je pravil svoje mladoste sentimentaje. Oče krojač, mati perica, vse diši v hiši doma po milu, vse, vse, kruh, kava. Od nekaj že da si je tako zelo želel matere, dobre, lepe matere, ki bi mu položila roko na čelo. Njegova mati da ima vedno mokre roke ter se krega. Sprva se je učil krojaštva, potem bil vse mogoče, v zadnjih dneh pobegnul zdoma ter bil raznašalec.

Vse take stvari je pravil in moja navzočnost ga ni motila, da ne bi buljil vanjo. Ta stari gospod mi je všeč, je dejal in pokazal name.

Po tem obisku je prišlo kmalu tisto, vzela ga je k sebi kot pomagacha. Dokler sem hodil še k nji, se je sramovala sprejeti ga k sebi tudi na stanovanje, ko pa si je dala ostriči lase ter sem se zaradi tega sprl z njo, ga je takoj naslednji dan, kot mi je prišla sporočit Galiotovka, popolnoma vzela k sebi.

Ženske v hiši so se norčevale iz nje, smešna lubica so ji rekale, naglavci po stopnicah so kazali osle za njo.

Zelo sem se jezil nanjo — toda končno — kaj me zanima! Uredi naj si življenje kot sama izvoli! Nekajkrat sem krenil na večer na izprehod mimo »fabrike« in je gori v njenem oknu gorela luč. Sicer pa je to itak moja običajna pot in radi nje vendar ne bom na stara leta izpreminjal sprehodov! Gori je bila luč in če sem šel nekajkrat mimo, je končno ugasnila. Gorela je, potem ugasnila. Strela božja, naj gori ali gasne, vrag bodi ž njo!

Ali bi šel sedaj k nji, ko ga je izgubila? Nesrečna je, morebiti bi me potrebovala.

Ne grem, ne grem, bog ve kako bi si tolmačila! Morebiti bi celo mislila — ne, ne nikakor ne morem iti.

Nekoliko samotnen sem zadnje dni, družbe potrebujem. Pogovarjal bi se rad.

Neumni izgovori so to proti samemu sebi! Povsem zadovoljen sem, prav dobro se mi celo godi. Nikogar ne potrebujem, ne, nikar ne mislite, prav nikogar mi ni treba. Če se želim meniti, lahko nagovorim koga v parku. O, dobro mi je. Povsem rad sem tako sam.

Srečen sem.

Danes sem srečal tako prijaznega človeka. — Nekam samotnen sem, popolnoma zapuščen, vesel vsakogar, ki se meni z menoj. Nikdar ne govorim z nikomur, v parku se marsikdo obregne, če poizkusim pogovor z njim.

Ploha je udarila, stisnil sem se ob zid, da bi počakal tramvaja; ob zidu je že nekdo vedril. Čakam, je dejal brez vsake okolnosti, dežja nimam rad, če je solnce je pa popolnoma prijetno.

Hm — mi je bil takoj všeč, ali ste tukaj iz tovarne?

O ne, kar tako sem. Vožo nosim po stopnicah. Z očetom sva na stanovanju, kaj pa je oče?

Vozičke dela pa konje za otroke. Preje smo imeli tudi mamo, pa je umrla. Škoda jo je. Zelo kratkočasna ženska je bila.

Kdo vam pa kuha?

Oče. Pa je slabo. Kar ženiti se bo spet treba!

Kdo? Vi ali oče?

O, jaz ne, oče. Jaz nimam veselja do žensk. Potem pa tudi, če se ženi oče, imava hkrati tudi mamo.

Koliko ste na stari?

Kaj mislite? Uganite! me je plosknil po ramih. Ali sem že osemnajst?

O, dvajset!

Mhm, dvajset. — Koliko ste pa vi? Šest in petdeset.

Hm.

Kdaj pa vam je umrla mati?

Kdaj? Čakajte — pred — pred — Osemnajst let je bila stara, ali ne? Pa sem šel tudi jaz za pogrebom, vsi smo bili. Zelo zabavno je bilo.

Na ovinku je škrtnil v tračnicah tramvaj. Adijo, sedaj pa grem, sem dejal.

Adijo, no! je pozdravil.

Privozil je voz in sem hotel vstopiti, ko znanec izpod kapa obupno zaviče za menoj:

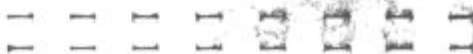
Gospod, gospod, ali veste, kako vozi ta vlak? Kaj ga pa žene?

Elektrika, elektrika, prijatelj, odvrnem čez ramo.

Všečno je prikimal:

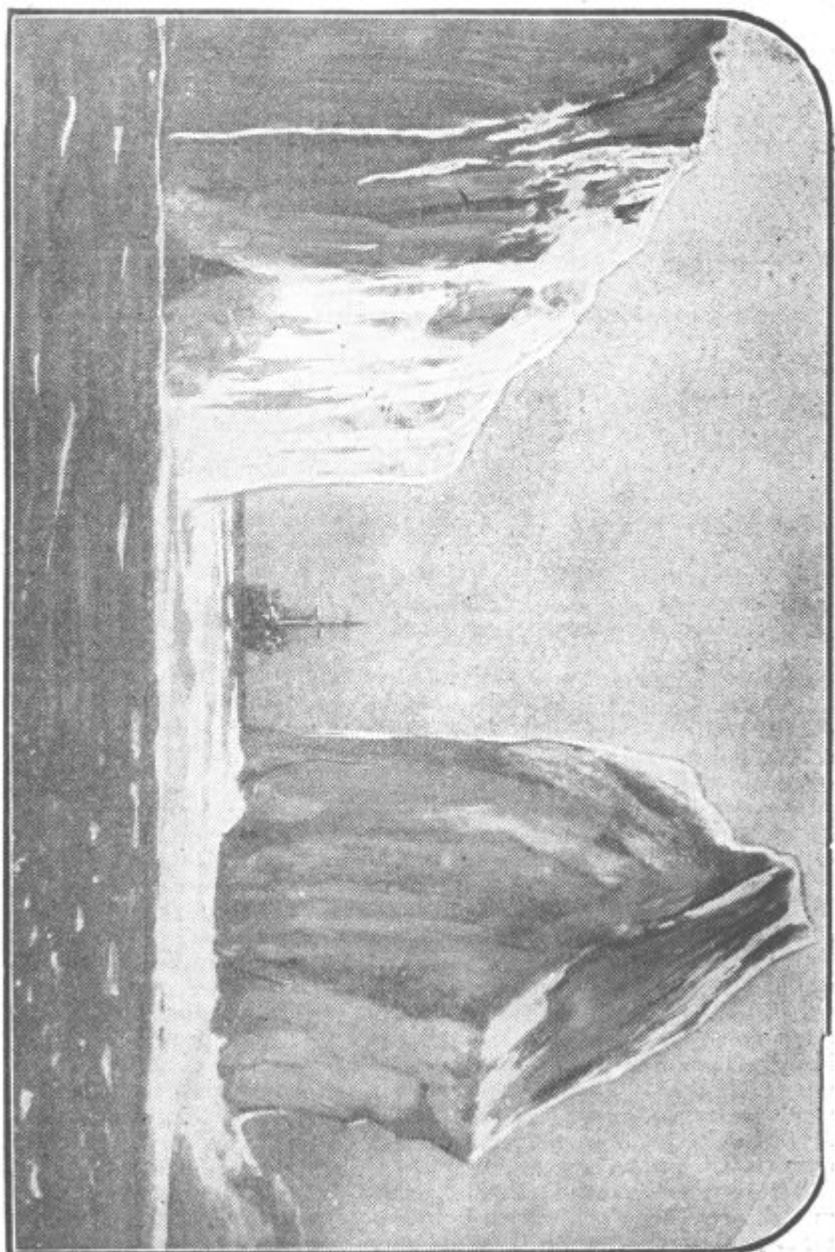
Elektrika, da, povedal mi je oče. Sem mislil, da ne veste.

Izvlekel je robec in mahal za menoj. Zelo prijazen človek je bil. In meni tako prijetno dé kak razgovor,

Z Marijo šetava po Prekopu, na klopi sedeva.

Berite tole, pravi, izvleče pismo. Vedno sva bila skupaj, pa mi je vendar še tolikrat pisal.

PRI NAS POLETJE, ZGORAJ ZIMA...
Slika ladje «Hobby», ki išče Nobilovo polarno ekspedicijo. Slika kaže ledeno
ne gore severno od Spitzbergov.

Vzamem v roke list; da ti izkažem sočutje, vzamem v roke njegovo pismo.

»V parku sedim in je vse tako prijazno z menoj. Rdeče listje leži in trohni, podlessek je iz tal. Ničesar ni treba misliti, rdeče listje je, podlessek.

Izprehajalci hodijo mimo. Ob potu leži od delavca pozabljen bat. Obtipujejo ga, tleskajo z rokami. Smehljajo se mu. Že dolgo niso videli ti mestni izprehajalci predmeta, s katerim se tlači prst in se mu smehljajo.

Temni se. Z drevesa se spreleti kos in zakliče. V hipu vse vtilhne in je večer.

Stojim sredi večera, vsa zemlja je krog mene. Pokorno sklonim glavo.

Povesim roko — —

Ali ste hudi, Tom?

Branim se, razsrdim: ne, ne, — bog! Različne stvari se pač zgodijo!

Pripovedoval je vedno, da si je tako želel matere, samo mati in hladni prsti čez njegovo čelo. Saj veste, njegova mati je vedno dišala po milu. Vse je dišalo po milu.

Ko je odšel tja — v ono sobo, menim — bi prav lahko preprečila. Natanko sem vedela, kaj se bo zgodilo. Prav lahko bi šla za njim, pa nisem hotela. Razbijala sem z vso silo po tipkah, da ne bi slišala česa iz one sobe. Njegova smrt je bila moja samovoljna kazen...

Ne, ne! se požene kvišku. Bala sem se zanj, tako neznosno bala, nisem mogla prenašati več, želela sem že, da je nekoč konec in ta silna bojazen jenja. Pomislite: šestnajst in dva in petdeset! Vsak dan je imel oditi, vsak dan je imel srečati ono mlajšo, ki bi mi ga vzela. Zato, zato, sem ga pustila, da je odšel.

Sediva nekje in naju žre tema. Moker veter je potegnil. Žalostno je in mraz.

Pavel Stránsky

Amerika z vesele strani

«Keep smiling!» (Smej se!)

Ameriško narodno geslo.

Da, humor je v Ameriki doma. Duri so mu povsod na stežaj odprte: v prezidentovi hiši, v milijonarjevi palači, v delavnici vseučiliškega profesorja, v laboratoriju industrijskega podjetja, pri sodišču, v uradu, v družbi, v gledališču, v tisku, celo v bajti najrevnejšega delavca. Humor osvežuje vsakdanje življenje, vzdržuje med ljudstvom dobro voljo, povečava veselje do dela, odpravlja razne ovire in zblizuje najrazličnejše družabne vrste, tako da je hrbtenica ameriške demokracije — veselost, šala.

Zakaj pri nas ne uspeva demokracija, prava demokracija? Zato, ker našemu ljudstvu nedostaja zdravega, prijetnega, naravnega humorja. Ne vem, kaj je temu krivo, — morda to, da je pri nas drugačno podnebje, ali dolgoleten politični jarem, ali skromne življenjske razmere širokih ljudskih plasti, trd boj za vsakdanji kruh in vsa iz njega izvirajoča sebična sovražnost. A razloček je tako močan, da nas uprav sila k primerjavi.

Vsi se preveč resno držimo, smo preozkosrčni in v malenkostih prenatani. Namestu da bi šli z lahkoto

preko malenkosti, iščemo problemov tam, kjer jih ni, stavimo si na pot umetne ovire, ne drznemo si priznati, da smo storili kako napako, četudi se je zavedamo, nekaj zbog ozkosrčne domišljavosti, iz zmotnega mnenja, da bi izgubili značaj resnobnosti, nekaj pa iz bojazni, da se ne bi osmešili. Ničesar se tako ne bojimo, kakor da se ne bi pri čem uštel. Le preradi iščemo dlako v jajcu in mislimo, da so svetlo gledni ljudje (optimisti) malce pri-smojeni.

Kako včasih ena sama dovtipna beseda sme hlajaje reši situacijo! Kako lahko humor na pravem mestu in ob pravem času zlomi ostrino, premosti nasprotja in zblizha ljudi. «Blagodejni in včasih prav koristni so dovtipi in šale,» pravi Cicero v svojem spisu «O govorniški umetnosti». Kdo ni že opazil, da najslavnejši anglosaški državnik vpletajo v svoje resne politične govore dovtype in vesele zgodbe? Če Američani sedanjemu prezidentu Zedinger držav kaj očitajo, je to v prvi vrsti očitek, da ima — premalo humorja (po ameriškem merilu). Nasproti temu pa si je pridobil podprezident general Dawes veliko popularnost s svo-

jo veselo naturo, nasmehljanim obrazom in z — zabavno pipo.

Če pri nas ne tituliraš vsakogar po njegovem pravilnem naslovu, te še pogledal ne bo. Američan naziva svojega prezidenta Calvina Coolidgea «Cal», včasih tudi «molčeči Cal» (ker prezident Coolidge malo govori.) Enemu prejšnjih prezidentov Rooseveltu so vsi pravili «Teddy». Človeka z doktorskim naslovom pozdravljajo Američani «Hallo Doc», često ga tudi kdo mimogrede potreplje po ramenu in se oba zadovoljno smejita...

Na oglu 16. ulice v Washingtonu stoji lepa starejša hiša, pred katero je majhen neograjen vrt, prav za prav travnik, kakor jih je mnogo pred hišami. V anglosaških deželah so ljudje navajeni, da hodijo prosto po parku, ne oziraje se na steze (kakšna kazniva neolikanost pri nas!), zato je postestnik ondi postavil napis, da mu ne bi trave poteptali. Pri nas bi bil tak napis n. pr. v tej obliki:

Svarilo!

Hoditi po tej travi je najstrožje zabranjeno. Prestopki se kaznujejo z globo 50 Din.

Američani imajo drugačen okus. Pred to hišo v eni najlepših washingtonskih ulic so zabili v zemljo majhen kol in pričvrstili nanj ploščo z napisom:

Please give the grass a chance

(Prosim, dajte tej travi prilžnost, da raste.)

Če ni v tem humorja, pa je vsaj veliko človeškosti. Nobenih ukazov, prepovedi, pretenj — le prijazna beseda, ki apelira naravnost na človeško srce. Tudi najporednejši deček mora pomisliti, kako slab gentleman bi bil, če ne bi dal tej drobni travici prilžke, da raste sama, brez tuje pomoči, če jo le pustimo pri miru.

Sploh Američani veliko dosežajo z napisi. In vsi očitujejo značilna znamenja humorja, prijaznosti, vesele misli in pobude h koristnim dejanjem. Nikjer ne opaziš profesorske strogosti in uradniške resnobe, ne ukazujejo in ne zabranjujejo, niso sentimentalno pesniški, ne boje se, da bi s šaljivim sverilom škodovali resnemu značaju kakega urada.

Znan je napis, ki ga vidite na pultu vsakega branjevca, v uradih in na javnih mestih, — poziva ljudi, da naj se ne jezijo, naj bodo veseli tudi tedaj,

ko bi se radi raztogotili: «Keep smiling!» (smej se), zakaj — čemu bi se človek zaradi tega jezil? «Don't worry» (ne huduj se). Jeza kviri ljudem zdravje, pije žolč, gre jim na živce, tako da postanejo nervozni in nedostopni — posledica je, da se prezgodaj postarajo. In navsezadnje — z jezo nihče nič ne popravi! «Don't worry about things which can be changed or which can't be changed.» (Ne jezi se zaradi reči, ki se dajo ali ne dajo izpremeniti.)

So ljudje, ki v uradu ali kjerkoli, kamor že pridejo, toliko besedujejo, da se jih človek ne more zlahka otresti. V obrambo pred njimi vidiš pri nas ponekod napis: «V razgovoru z uradniki bodite kolikor moči kratki.» Človeka obhaja mrz, ko to prebere; v taki pisarni se ne upa niti sest, stiska klobuk v roki in venomer misli, kako bi prej ko mogoče zapustil to sobo. V Ameriki dosežajo isti učinek na boljši in veselejši način. Videl sem marsikje napis: «If you have nothing to do, don't do it here.» (Če nimaš kaj delati, ne delaj tega tukaj.) Obenem pravi drugi napis, da se bo vsem željam ugodilo, če bo le količkaj mogoče. Taki vzpodbudni napisi so hkrati geslo uradniku za pisalno mizo, dočim nadaljnji napisi vzpodbujajo obe stranki: «It can be done!» (Pojde, mora iti.) Vse na svetu gre, če le imamo zadosti dobre volje.

Avtomobilistom, ki divjajo po ulicah in cestah, veljajo napisi, kakor sem jih videl n. pr. v Virginiji: «This road is not foolproof» (Ta cesta za norce ni varna); na washingtonskih križiščih pa so postavljene vratom podobne plošče z napisom: «Bolj brzdajte in manj trobitel» Pred vstopom v majhno mesto sem opazil take ogromne napise:

Go slow and see our town,

go fast and see our judge

(Vozi počasi, pa boš videl naše mesto, vozi hitro, pa uzreš našega sodnika!)

Posebno poglavje bi zaslužil humor v gledališčih in v novinah. Odlični komiki, katerih iznajdljivost in umetnost se nam včasih zdi neprekosljiva, vas umejo zgrabiti s tako neprisiljenim in zdravim humorjem, da tudi najstrožja guvernanka ne more nič ugovarjati. Kako klavrni so v primeri z ameriškimi komiki nekateri naši «komiki» in «humoristi», ki po večini ne umejo

povedati šale, ne da bi se dotaknili najnižjih človeških instinktov. Humor se širi tudi po radiju. Tako n. pr. oseba, ki napoveduje program, često ljudi bolj zabavajo in uživajo večjo popularnost nego mnogi odlični pevci in godbeniki.

Tudi v novinah je šaljivost vsakdanja in neizogibna sol in zabela. Pri nas mislijo časnikarji, da mora biti vsaka reč hudo resna, hladna, brezosebna. Ne tako v Ameriki. Nekateri listi, n. pr. «The Washington Post», izpolnjujejo cele stolpce na prvi strani z dovtipnimi aforizmi in šaljivimi opazkami o dogodkih, ki jih beležijo nekoliiko dalje. Nihče ni dovolj svet, ne

dotakljiv in vzvišen, da mu ne bi list kakšno «zasolil». Toda zbog tega se v Ameriki živ krst ne vznemirja in ne jezi. Američan pozna zdravo, človeško satiro in ironijo; noče smešiti, temveč le nasmejati; nima zahrbtnih namenov in ni nikdar zagriben in srborit. Ljudje se smejejo in zabavajo, a ne iz škodoželjnosti, temveč iz veselosti. Tudi prizadeta oseba se smeje z njimi — zakaj Amerika ve, da čmeren in siten obraz ne reši nobenega življenskega vprašanja in da nevolje in trdote vsakdanjega življenja najlažje zmaga je vesela misel...

Amerika se smeje, Evropa se mračí in sitnari... (Po «Přítomnosti»)

H. W. Loon

Izumitelji in njih nasledniki

Ko je commander Byrd po svojem poletu čez Ocean pristal v solnčni Franciji, so ga prosili, naj pove kako besedo. Ustregel je želji in je dejal v svojem govoru med drugim: «Čez 20 ali 30 let bo mogoče redno letati iz Evrope v Ameriko in nazaj. Veseli nas, da se štejemo k pionirjem tega velikega dela mednarodnega zблиžanja in prijateljstva. Vsi smo sli miru in bratstva. Ko se bodo vsi narodi zблиžali po mednarodnih zračnih cestah, ne bo več mogoča vojna in stoprav tedaj se utegne uresničiti tudi bratstvo človeškega rodu.»

Ta govor so po kablu takoj sporočili v Ameriko. Naslednjega dne zjutraj so že prinesli ondotni listi interviewe z vojaškimi strokovnjaki, ki so opozarjali na novo nevarnost, grozečo ameriškemu narodnemu obstoju zaradi uspehli poletov čez Ocean. Pozivali so kongres, da dovoli več milijard dolarjev kredita, da se Amerika zavaruje pred zračnimi napadi.

Večina učenihi profesorjev, ki so proučevali poslednjo vojno, se ujema v tem, da ne bi bilo te vojne, če ne bi bilo brzobjavk. Pred sto leti, — v času kurirjev — bi n. pr. v Petrogradu izvedeli za sarajevski atentat šele čez dva ali tri tedne. Minilo bi mesec dni, preden bi v Berlinu ali Londonu izvedeli, kaj mislijo v Stockholmu ali Madridu o morebitnih posledicah tega atentata. Tako pa so bili vsi brzobjavni vodi širom Evrope uprav nabiti s kri-

žičimi, razburljivimi vestmi. Nekatere so prihajale tako hitro, da so prehittele druge, zbog česar so si nasprotovale; tako je nastajala negotovost in prejemniki so si jih razlagali tako, kakor jim je samim bolj prijało. Čez noč se je nabralo tisto napeto ozračje, ki najbolj pospešuje prenagljene, nepremišljene ukrepe. Zmedo je povečaval še drugi činitelj, namreč prevajanje iz tega jezika v onega. Če ne bi bilo brzobjava in telefona, bi se po nekaj tednih mirnega razmišljanja našla druga pot, ki bi sigurno vodila k mirni rešitvi. Zanimivo je čitati v stolpcih starih časnikov, kako sta si kraljica Viktorija in prezident Lincoln vzajemno čestitala k položitvi prvega podmorskega kabla, ki «bo njih dežele in svet sploh za vedno spojil s čudežno električno iskro.»

Nobelovo ime pozna vsak po velikem fondu, ki ga je zapustil, da se obrestí razdele vsako leto med ljudi, ki pospešujejo napredek človeštva. Manj ljudem je znano, da je bil Nobel dobro srčen mož, ki je izumil dinamit in je mislil, da je storil s to iznajdbo človeštvu veliko uslugo. Dinamit bi imel biti blagoslov poljedelcu, ki mu stoji na poti kamenje; rudar pod zemljo bi si ž njim olajšal delo in bolj zaščitil življenje; vsa industrija bi imela od njega veliko korist. Toda — iznajdbe so se brž polastili neizogibni vojaški strokovnjaki. Takoj so uporabili dinamit za to, da bi lažje in obilneje pošiljali ljudi v

večnost. Človekoljubni Nobel je zapustil vsaj svoje premoženje v mirovne namene, da bi tako malo odškodoval človeštvo za zlo, ki mu ga je prinesel njegov nesrečni izum.

In koliko čudežev so pričakovali od smodnika! Imel je biti velik zaveznik demokracije, ki naj bi zatiranega kmeta-tlačana osvobodil iz nasilja Njegove milosti roparskega plemiča. Nu, kdor je preživel poslednjo vojno, ve dobro, kako «človekoljuben» je bil smodnik..

Ne pozabimo starejšega brata aeroplana — balona. Ko so se prvi trije popotniki (kozal, goska in petelin) srečno vrnili iz zračnih višin, je ves svet vzklikal od navdušenja. Kar so lahko storile te živali, utegnejo storiti tudi ljudje! In kmalu potem so res plavali ljudje po zraku. «Zrak», so pravili človekoljubi, «je široka cesta, ki je last

vsehi. Kmalu ne bo nobenih mej in državne zračne ladje bodo plule od tega pristanišča k onemu, prinašajoč povsod oznanjenje miru in človeške dobre volje.»

Spominjamo se, kako je danes in kakšno mirovno oznanenje so nosili zeppelinji še pred desetimi leti nad Pariz, London, itd.

Lahko bi naštevati v neskončnost. Kar se je količkaj dalo izviti iz prvotnih blagodejnih namenov, vse so ljudje je prej ali slej izpremenili v orožje smrti ali v sredstvo okrutnosti in nepravičnosti. In zdaj, ko je nadaljnji znanstveni razvoj le še stvar potrpežljivosti in denarja, naj se nas Bog usmili, sicer se bodo kemiki lotili izdelovanja kakšne nove vrste plina, tako da bo naš majhni veseli planet vzel zlodil!..

Kitajski zid — čudež daljnega vzhoda

Van-Li-Čang-Čeng — 10.000 milj dolge utrdbe imenujejo Kitajci opo čudovito obzidje, ki so ga v davnih dneh zgradili njihovi praočetje v obrambo severne meje svojega nebeškega cesarstva. Dva tisoč let je znašalo deset in deset tisoč pridnih rok kamenje, prst in ilovico, iz katerih so zgradili ta orjaški zid, ki po svoji obsežnosti nima primere na zemlji.

Od blizu pogledan, se vidi uprav orjaško velik, a v primeri s svojo dolžino izgleda kot pajčevinasto drobna nitka, ki se vleče zdaj po strmih gorskih grebenih, raz katerih se spušča v doline, zdaj preskačuje potoke in reke ter teče vse dalje in dalje v nedogled, dokler se njegova sled ne izgubi v megli na obzorju.

Egiptске piramide, umetno Möriško jezero, viseči vrtovi kraljice Semiramide, Hadrijanov obrambni zid in vodovodi starih Rimljanov — to so morda najbolj ilustrativni primeri stavbarske umetnosti starih narodov. Ti so bili zgrajeni gotovo trdnejše, a vsekakor lepše od kitajskega zidu, ki pa po velikosti za njim daleč zaostaja.

Kitajski »li« sicer ni ena milja, ampak le okrog pol kilometra, tudi številka »van« (10.000) je precej navzgor zaokrožena, vendar pa cenijo dolžino kitajskega zidu še vedno na kakšnih 3000 kilometrov, kar bi odgovarjalo razda-

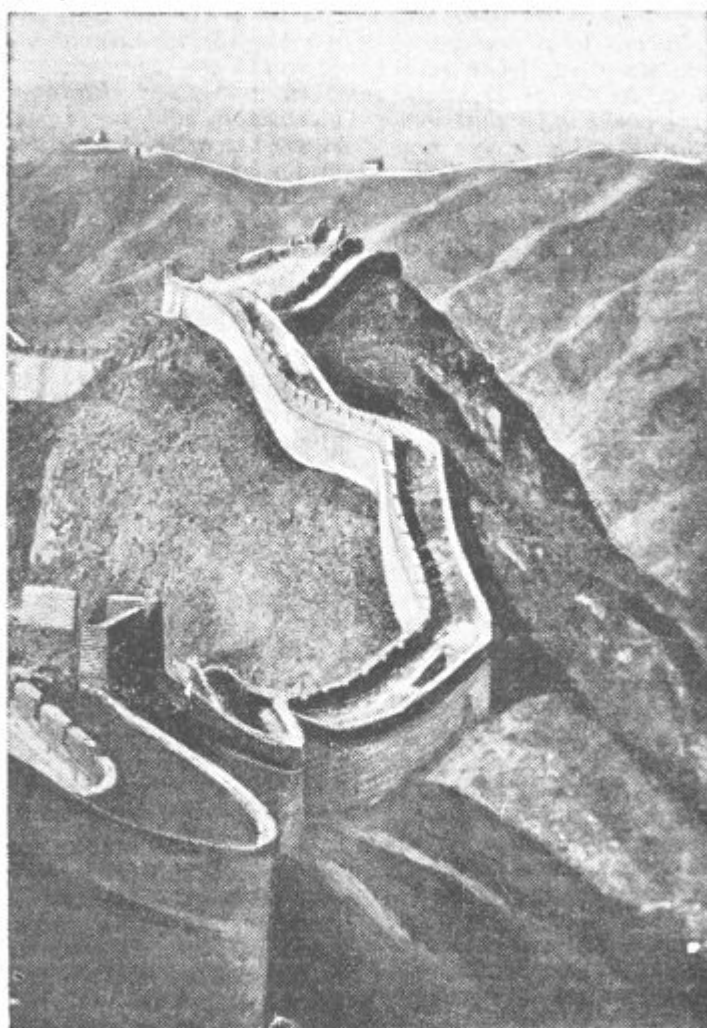
lji med Ljubljano in Bagdadom. Kitajski zid torej po pravici imenujemo osmo čudo sveta. Na južni strani zidu leži Kitajska, na severni strani se razprostira Mongolija; to sta dve zagonetni deželi, ki smo jih začeli spoznavati natančneje šele v novejšem času. Kakor stari pergamenti iz pradavnih dni, govorita ti dve državi o tisti dobi, ko se je jel človeški rod deliti v nomade in poljedelce. Že dva tisoč let pred Kristusom je bila Kitajska značilna poljedelska dežela. Marljivo ljudstvo je pridno obdelovalo svojo rodno zemljo in leto za letom izžemalo iz nje bogate žetve.

A da si je bila kitajska zemlja vse prej kot rodovitna, vendar so jo z umnim poljedelstvom kaj kanalu spremenili v ovetoč vrt, ki je bil v starem veku edinstven na svetu. Po vodovodih, kanalih in žlebovih so speljali vodo iz daljnih pogorij iz rek na vsak košček zemlje, pri čemer so se posluževali črpalnih naprav, ki se jim še danes čudimo. Prav za prav ne občudujemo toliko njihove dovršenosti, ki je v resnici jako primitivna, marveč pridnosti in samo Kitajcem lastne potrpežljivosti, ki so jo morali imeti ljudje, črpajoč vodo iz teh primitivnih naprav. Mimo izdatnega namakanja so Kitajci zemljo tudi smotreno gnojili. V gnojenju so se tako temeljito spoznali, da jih je veliki nemški kemik Liebig stavil Evropecem za zgled,

Vedeli so že, da presajanje setve pomnoži donos žetve in uvideli so tudi pomen sočivja za smotreno izkoriščanje zemlje. Bili so torej že v tisti dobi na visoki stopnji kulture, ki je bila tedaj gotovo največja na svetu.

In na drugi strani zidu — tam leži prostrana Mongolija, ki morda v tisti

zopet nazaj v bedo in revščino. Potemtakem se ni čuditi, če so si po vsaki taki katastrofi mongolski nomadi vselej zaželeli na jug v kitajski Kanaan, kjer je bilo vsega v izobilju in da so na drugi strani Kitajci hoteli z obzidjem zaščititi svoje imetje pred sestradanimi roparji s severa.

DEL ZNAMENITEGA KITAJSKEGA ZIDA

dobi še ni bila v tolikšni meri puščava, kakor je dandanes, bila pa je vsekakor obsežna stepa, domovanje lovcev in pastirjev. Dežela, ki so jo tedaj kakor še danes neprestano pustošili ledeni cikloni, prihajajoči s severa in strahovite živinske kuge, ki so ubogo ljudstvo vselej, ko si je količkaj opomoglo, treščile

Tako so začeli graditi zgodovinski zid. Spočetka v posameznih odlomkih na posebno izpostavljenih mestih. Posebno so pregrajali doline in prelaze, s čimer pa niso mogli preprečiti, da skozi preostale vrzeli Mongoli ne bi še nadalje vdirali v deželo. Kitajcem ni preostalo drugega, kot da postavijo zid

ob celi severni meji. In to delo je trajalo čez 2000 let. Kjer je nehal oče, tam je poprijel sin in tako je tekla robota od roda do roda, dokler zid ni bil dograjen.

Toda kaj je koristilo Kitajcem trdno obzidje, ko pa ob potrebi navadno na njem ni bilo branilcev. Na Kitajskem se že od pamtliveka ponavlja vedno ista pesem: en mogotec se dvigne proti drugemu, dokler obeh ne premaga tretji, ki se spre s četrtim in tako naprej. Prečesto je bila Kitajska v notranjosti popolnoma razdvojena in tako oslABLJENA, da se ni mogla zoperstavljaliti niti notranjim rovarjem, kaj še, da bi se mogla ubraniti grabežljivih sosedov, ki so večkrat zasedli obsežne province in nekajkrat ustražovali celo državo. Tako so od l. 1280. do 1368. viadali Kitajcem Mongoli in od l. 1643. do 1912. je bila cela Kitajska pod tujo dinastijo Mandžu. V takih časih se za zid ni nihče zmenil in kar so s trdim delom zgradili v par stoletjih, je v nekaj desetletjih propadlo. A kadar je bila država v notranjosti močna, tedaj so se spomnili tudi zidu, ki je takrat res služil svojemu namenu: kot obramba proti sovražnikovim napadom in kot oporišče kitajski vojski.

Kitajskemu zidu se vidi, da je bil v glavnem zgrajen v štirih jako različnih dobah, ki se jasno izražajo v načinu gradnje. Prvi in najstarejši del je enostaven ilovnat nasip, ki se od temelja proti vrhu zožuje in je visok 4—5 m. Tu pa tam je zid prekinjen z 9 m visokimi štirioglatimi obrambnimi stolpi, ki so nekateri zidani, drugi pa iz ilovice. V drugi dobi gradnje je bil zid iz kamnja. Kamne so polagali drug na drugu, ne da bi jih zvezali med seboj s kakšno malto. Obrambni stolpi, ki so nastali v tej dobi, so vsi zidani. V tretji dobi so gradili zid in obrambne stolpe iz granita in porfirja. Četrta odlomek zidu se je najbolj ohranil, ker je najtrdnjše postavljen. Na 6 m širokih kamenitih kvadratih so sezidali 6 do 8 m visoki opečni steni in presledek med njima zadelali z ilovico in zbito opeko.

Na vrhu zidu so na obeh straneh nizki zidani zakloni s strelnimi linami. Stolpi so tu prav na gosto posejani, v pretežni večini so štirioglati ponekod pa tudi okrogli. Zadnji način zidanja je najmlajši in datira iz let 1368 do 1644. Prvi in drugi način zidanja sta bolj poredkoma zastopana. V splošnem prevladuje ilovnat zid, ki se vleče od kraja Kansu na zapadu do reke Hoangho.

Najstarejši del zidu so zgradili že v četrtem stoletju pr. Kr. za vladanja dinastije Čou, ko so Mongoli prvokrat v večji meri začeli vpadati v poedine kitajske province. Cesar Si-koang-ti, ki je vladal od 246 do 209 pr. Kr. in ki ga imenujemo tudi »Napoleona vzhoda«, je prvi združil vse kitajske province pod svojim žezlom. Da bi pa imel za vedno mir pred vpadajočimi mongolskimi tolpmi, se je lotil velikanskega načrta, da zgradi obzidje od Kansuja do zaliva Liaotung. Ta ogromni zid je bil ves iz ilovice in se je držal dobrih 500 let. Potem so ga zanemarili, zato je naglo razpadel. Pozneje so zgradili drugega, ki stoji še dandanes, a se le na nekaterih krajih krije s starim od katerega pa se je le tu pa tam ohranila kakšna sled. Poznejše dinastije se za varnost zapadnih provinc niso več brigale v tolikšni meri in so utrievale bolj vzhodne pokrajine med reko Hoangho in med morsko obalo. V teh predelih so posebno dobro gradili za vladanja dinastije Mingov in so se zidovi prav dobro ohranili do današnjih dni. Tukaj je na večjih mestih zid izvršen dvojno in utrjen z nebrojnimi stolpi, ki se ponosno dvigajo nad golo pusto pokrajino kot priče minule veličine kitajskega cesarstva.

Da je kitajski zid res dobro služil svojemu namenu menda ni treba še posebej dokazovati. Osamil je Kitajce tako dobro napram zunanjemu svetu in njega vplivom, da so še danes skoro na isti stopnji civilizacije in kulture, kot so bili pred 3000 leti, ko se je prvič oklenil krog njih prosluli obroč iz ila in kamna.

ZANIMIVE STEVILKE

Zrak v višini 2000 stop ne vsebuje več mikrobov.

Plima in oseka se bosta počasi izenačili, prenehati pa morate čez 5 bilijonov let, zakaj njuna brzina se vsakih 167.000 let zmanjša za eno sekundo.

Čebele morajo za funt meda obiskati 60.000 cvetov deteljice in drugih cvetlic. Da pa spravijo toliko meda, je treba 3 in $\frac{3}{4}$ milijona obiskov na teh cvetovih.

Najmočnejše Roentgenove žarke, ki lahko prebijejo tudi 10 cm debele jeklene plošče, proizvajajo tako zvane »Coolidgeove cevce,

Dr. H. H.

Zelišče, ki mu žrtvujemo zdravje

O tobaku in njegovem vplivu na človeški organizem se je že mnogo pisalo, vendar se mi zdi umestno o tem vprašanju, ki je s historičnega, tehnično kemičnega, farmakološkega in strogo medicinsko-higijeničnega ozira, kakor tudi

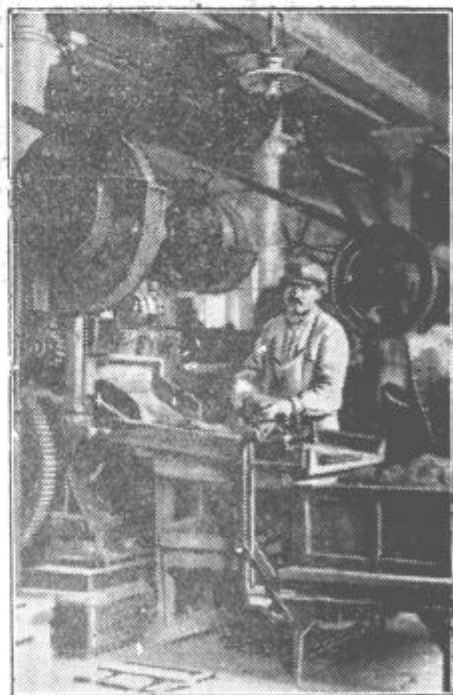

TOBAKOVA RASTLINA

s kulturno socialnega in gospodarskega stališča velezanimivo, spregovoriti nekaj besed.

Ko je Kolumb l. 1492. pristal v »Zapadni Indiji«, se je na obrežju zbrala množica prebivalcev, na katerih so Kolumb in njegovi spremljevalci opazili, da jim v ustih žari neko zelišče v obliki palčice, ovito s koruznim listom. Evropanci so mislili, da se poslužujejo domačini tega čudnega sredstva za varstvo pred ubadanjem moskitov. Kolumba so podučili o tem za Evropance nad vse čudovitim in dosedaj še neznanim običajem z besedami: »Veliki duh iz Solнца nam je dal tobačno rastlino, ona je sveta in njo žrtvujemo bogovom.« Pri slovesnostih kroži iz ust v usta pipa miru. Listje, ki je bilo ovito s koruznim listom, so imenovali tobacco ali tobago. V Kolumbovem spremstvu je bil neki pater po imenu Panc, ki je bil

drugem Kolumbovem potovanju ostal na Haitiju, kjer je natančneje spoznaval tobačno rastlino in proučeval njeno kultivacijo. Španci so kasneje naleteli na obsežne tobačne plantaže na nekem otoku, ki so ga nato imenovali Tobago. Prvo seme te rastline je prinesel Fernandez de Toledo v Spanijo in pričel tu z nasajanjem. Cvet in ostrí okus rastline je vzbujal splošno pozornost in zdravniki so ji pripisovali zdravilno moč. V letu 1560. je poslal francoski poslanik na Portugalskem dvoru Jean Nicot čudovito rastlino v Pariz, kjer jo je kultiviral ter poslal nekaj rastlin Francu II. in Katarini de Medici kot izvrstno novo zdravilo. Katarina de Medici je dovolila tobak kot zdravilo, ki se je uporabljalo za različne bolezni zlasti proti glavobolu. Botanik Delanchamp, po drugi verziji slavní prirodoslovec Linné, je imenoval rastlino Nicotiana, odnosno »Nicotiana tabacum«, po Jeanu Nicot-u. Do vladanja Ludvika XIII. (1610—1643) se je tobak uporabljaj kot zdravilo; šele za njegovega vladanja

TOBAČNI TOČARSTVO

so poskušali posnemati indijanski običaj kajenja. Vsled svoje čudovite posebnosti je ta običaj dobil kmalu mnogo posnemovalcev in ni trajalo dolgo, ko je vlada sklenila, da obdavči tobak. Prinosa te nove davčne odredbe je bil tako velik, da je Ludvik XIV. izpovedal, da mora vsak vojak imeti pri sebi tobak in kadične potrebščine. S tem je seveda le hotel povečati dohodke za državno blagajno. Boljši ljudje so polagali zlasti veliko pažnjo na lepo in fino izdelane pipe. Bilo pa je tudi mnogo javnih lokalov, imenovanih tabagies, kjer so se shajali vneti pristaši novega

drugič dobili pri tem pregrešnem poslu, je bil kadilec pozvan v Sibirijo. Končno je bila l. 1655. uvedena na kajenje smrtna kazen. Ko je bil Peter Veliki v Holandiji in Angliji, so mu tamošnji trgovci ponudili 300.000 MK, ako odpravi prepoved kajenja. V resnici je Peter Veliki prepovedal duhovščini proglašati kajenje tobaka za smrtni greh. Papež Urban II. je kaznoval vsakega vernika, ki bi ga dobili, da noslja v cerkvi, z izobčenjem. To bilo je kasneje papež Benedikt XIII., ki je bil sam strasten nosljač, razveljavil. Tudi v Perziji so smatrali in proglašali duhovniki kajenje

SUSENJE TOBAKA

zanimivega običaja. Ludvik XIV. je upeljal nosljanje pri gospodih in damah. Kmalu se je pušenje razpaslo po Holandiji in Nemčiji. Friderik I. in Friderik Vilhelm I. Pruski, sta bila strastna kadilca, Friderik Vel. je ljubil zlasti nosljanje tobaka.

V Rusiji je bilo kajenje l. 1630. od carja proglašeno za smrtni greh, štiri leta kasneje pa je car zapovedal, da se mora vsakomur, kogar zalote pri kajenju, odrezati nos, kot kazen za pregreho. L. 1641. so dobili obsojeni kadilci 25 udarcev s knuto in, ako so ga

za smrtni greh. V Turčiji je sultan Murat IV. pod smrtno kaznijo prepovedal kajenje. Vse te drakonične odredbe, ki so imele namen preprečiti uživanje tobaka, so se izkazale kot brezuspešne.

Izdelovanje tobaka

Izdelovanje tobaka se vrši tako, da se zbrano listje tobaka osuši, zloži na kupe, kjer se vname (fermentacija), pri kateri se deloma vsled gotovih bacilov, deloma vsled encimov, kar še ni popolnoma jasno, razstvarja škrob preko dekstrina, maltoze in glukoze v nižje

amidospojine: piridin, pirimidinske baze. Pyrrol, množina nikotina se pri tem zmanjša. Okus in vonj tobaka se s temi procesi spremeni. Tako prepariran tobak se ponovno osuši; boljši lističi se zravnajo drug nad drugim, ogrodje listov se odstrani in porabi za izdelavo tobačnega prahu za nosljanje. Zravnano in osnaženo listje se vloži 1 do 3 dni v tekočino, ki da tobaku primeren okus. Teh tekočin je zelo veliko. V različnih tovarnah so raznovrstne ter sestojijo iz žefrana, galuna, solitra, meda, cimeta, žganja, boraksa, vanilije, čaja, sladkorja, sladkornega vina, aloa itd. Potem se listje iztisne, osuši in razreže. S pomočjo različnih procedur, se more procentualna vsebina nikotina do gotovih mej regulirati. Z zmanjšanjem nikotina v tobaku se sicer, kar se tiče škodljivosti, ne doseže mnogo, ker so druge substance dovolj kvarne, če ne še bolj od samega nikotina.

Teh kvarnih spojin je v tobaku zelo mnogo. Naj zadostuje sledeča tabela substanc tobaka. Amonijak 0.60%, klor 10%, ekstraktivne snovi (v vodi topne) 45%, maščobe in smole 3%, kaliuma 3.50%, kalcija 5.6%, magnezija 1%, mineralnih snovi 20—25%, nikotin 1 do 1.5%, fosfor 0.7%, surovih niti 8—12%, soliterne kisljine 0.50% itd. Vse te substance so več ali manj škodljive za organizem. V splošnem je reči o kemičnih faktorjih, ki vplivajo na kvaliteto tobaka, da imajo tobačne vrste, kojih petroleterni ekstrakti vsebujejo veliko množino rastlinskega voska in hkrati eteričnih ter maščobnih olj slab in nekaj aroma; dočim izkazujejo tobačni produkti za pipe veliko množino snovi, ki so topne v petroleteru, so cigare zelo revne. Vegetabilčni vosek, eterična olja in nalahko vezani nikotin (pri tobaku z mnogo kalcija, je nikotin trdno zvezan z njim) so vzrok čestega okusa tobaka. Najboljši aroma izkazujejo rastline, ki so bile gnojene z različnimi množinami kisljih fosfatov. Neodvisno od različnih gnojšč dajejo peščena in ilovnata tla, ki so za žito neprimerna, najboljši cigaren tobak, ki ima najprijetnejši okus in aroma. Poleg vseh teh faktorjev, pa vplivajo na kvaliteto tobaka, odnosno njegovo kvarnost z ozirom na človeški organizem, še različnost specifične teže tobaka in večja ali manjša njegova vlažnost. V tem oziru je zanimivo, da mi, kar se tiče cigar, razlikujemo tkzv. težke in lahke cigare.

Na čem sloni ta označba, se nj čisto jasno. Eni pravijo da so težke cigare tisti izdelki, kojih vsebina nikotina je velika, in obratno. To ne drži in je pravilneje, da se v tem oziru držimo izkustev. Kljub temu, da prav za prav delovanje tobaka na organizem ne zavisi popolnoma od mere nikotina, vendar obstoji gotovo razmerje med njegovim delovanjem in procentualno vsebino nikotina. O tem priča dejstvo, da pri tkzv. «nikotina prostih cigarah» znaša vsebina tobaka 0.4—0.8 %. pri lahkih cigarah 0.9—2.3 %, pri srednje težkih cigarah 1—2%, pri jakih 1.2—3.9%. Vsebina nikotina v tobaku za pipe 0.8 do 2.2 %, pri žvečilnem tobaku 2.1—2.4 % in v cigaretah 1.3—2 %. Zanimivo je, da pride 95 % celokupnega nikotina v cigarah v dim (Lehmann). Faktično pa pride v usta kadilca le $\frac{1}{3}$ dima in s tem tudi toliko manje nikotina. Nekaj ga resorbira ustna sluznica. Važno je tudi, da se v tobačnem dimu nahajajoči pyrrol, formaldehyd, H C N (pruska kislina), kakor tudi C O (1—6 %) ne resorbirajo v ustih, temveč dalje v pljučah; relativno se torej teh substanc več resorbira ko nikotina. Kot omenjeno, visoka specifična teža in velika vlažnost tobaka povzročata po mnenju drugih, da so gotove cigare odnosno slični izdelki težje prenosljivi. Misli se, da je vzrok slabemu podnašanju tkzv. težkih cigar iskati v tem, da se vsled večje vlažnosti in visoke specifične teže vrši nezadostno gorenje in se pri nedovoljnem dovajanju zraka stvarja več drugih škodljivih snovi, kot sicer (O. Spitta).

Če se vprašamo, kako se je uživanje tobaka od tedaj, ko se je prinesel v Evropo, tako brzo razpaslo v vse njene predele, moramo iskati vzroka v tem, da tobak vpliva blagodejno na subjektivno počutje človeka, da pospešuje prebavo in miselno delo navidezno olajša; pri nervoznih draženjih vpliva celo pomirjevalno (O. Spitta). Na čem temelji blagodejno vplivanje tobaka na kadilce, pa se znanstveno ne da ugotoviti. Če je nikotin oni agens, je še vprašanje. Nekateri celo mislijo, da gre pri kajenju v glavnem za delovanje *suggestije*, potom katere nastane užitek, radi opazovanja slik, ki se oblikujejo iz dima. Seveda je to mnenje subjektivno. Nekateri trdijo, da ima tobak vpliv tudi na motorične dele telesa, toda poizkusi na ergografu (pripravi, ki kaže gibanje mišic v obliki določenih krivulj) so do-

kazali, da užitek tobaka sicer sprva pospešuje lahko telesno delo, da pa kasneje zmanjšuje delovni defekt, zlasti, če so mišice vsled dela utrujene.

Bolezni, ki jih povzroča tobak.

Nas zanima vprašanje, ali je tobak škodljiv, v koliko je škodljiv in v katerih posledicah se njegova kvarnost za človeški organizem opaža. To so stvarji, ki so v glavnem znane. Vemo namreč za nešteto primerov akutnih zastrupljenj, kroničnih obolenj itd., ki se najčešče pojavljajo in ki se kažejo v patološko-anatomskih spremembah notranjih organov: srca, krvnega ožilja, živčnega sistema, prebavilnega trakta, in stopajo na dan kot popolnoma lastne bolezni, kot n. pr. Myodegeneratio cordis, angina pectoris (tobakova angina), arterioscleroza (zlasti perifernih žil), nervoziteta, kronični želodčni katar itd. pri čemer ima uživanje tobaka morda prav toliko zaslug kot dejstvo, da gre v večini primerov za istodobno prekomerno uživanje alkohola. Navedene bolezni so jako občutne, da, smrtonosne. Interesantno je vprašanje, v kakšni zvezi je tobak s tuberkulozo pljuč. Vemo da je pljučna tuberkuloza infekcijska bolezen, t. j. povzročena od Kochovega bacila, a znamo tudi, da se ne inficira vsakdo, vsaj ne tako, da bi se razvila infekcija v popolno sliko tuberkuloze. Tu igrajo še različni momenti veliko vlogo. Med take indirektno vzroke, ki ustvarjajo dispozicijo (sprejemljivost) za tuberkulozo, moremo poleg dedičnosti, nehigijenskih življenjskih in drugih socialnih prilik oziroma neprilik, ki znižujejo življensko odpornost organizma in s tem povzročajo večjo dovzetnost za pljučno tuberkulozo, prištevati tudi tobak.

Po večini gre tu za tkzv. tabakosis pulmonum t. j. kronično obolenje pljuč, povzročeno po dolgotrajnem vdihavanju tobačnega prahu, kar se redno dogaja pri delavcih v tobačnih tovarnah. Vsak prah, bodisi anorganski ali organski, ki se vdihava, prihaja preko sapnika, bronhijev (pljučne cevi) ter bronhiolov (pljučne cevčice) v alveole (pljučni mešički), povzročajoč vseskozi preko dihalnega ocevja povečano izločevanje sluzi, katarja, potom katerega se večji del vdihanega prahu z izkašljanjem izloči; nekaj prahu pa kljub temu, zlasti pri dolgotrajnem vdihavanju, pride v pljučne mešičke, kjer ga levkociti

(krvna telesca), absorbirajo in z njim obložene potujejo v limfne cevčice, odkoder dospe en del v peribronhialne limfne žlezice (mezgovnice), kjer levkociti zamro, odloženi prah pa povzroča kronično vnetje bronhialnih mezgovnic, vsled česar nastopi induracija istih (naplašča se vezivna tkanina). Vsled tega procesa se tako rekoč mezgovnice, ki so umesna ščacija in v limfnem sistemu, začepijo in s tem se normalni prevoz limfe ovira, odnosno popolnoma prekine. Posledica je, da se s tem oviranjem pretoka limfe preprečuje odvajanje bakterij, o katerih je znano, da lahko pasirajo pljuča, in, da se v tem slučaju uničujejo pod ugodnimi prilikami v limfnih žlezah odnosno v mezgovnicah. Jasno je, da pljuča, ki so oropana tega važnega čistilnega limfnega sistema, izgube eno izmed najboljših orožij samoobrane proti tuberkulozni infekciji. Poleg tega pospešujejo isto kronični katarji bronhijev, kakor tudi vsled neprestanega draženja nastajajoče kronično indurativno vnetje pljuč. V tem zmislu ni vsak prah enako nevaren. Čim ostrejši je, (prah iz kremenca, stekla) tem opasnejši je, dalje je pa važna tudi kemična sestava prahu. V tem oziru je tobačni prah silno nevaren, ker vsebuje poleg nikotina, ki je priznana eden najjačih strupov, tudi druge organske strupene spojine, kakor n. pr. piridinske in pirimidinske baze, ki tako dražijo organizem, odnosno more celice te in one vrste. Pa tudi kajenje mogoče ni nič manj opasnejše, zlasti, ako se vrši v neomejeni meri. Kot je znano, uživamo tobak na več načinov. Najbolj je razširjeno uživanje potom kajenja, t. j. inhalacije dima cigar, cigaret in tobaka v pipah dalje v obliki žvečenja tobaka in nosljanja tobačnega prahu. Pri gorenju se stvarja: vodna para, $C O_2$, $C O$ in nekaj C . V vodni pari so otopljene spojine nikotin, piridin, pirimidin, pyrol itd. ter s temi prehaja potom povleka preko cigarete v usta in dalje v pljuča. Dim je sestavina navedenih produktov gorenja, predvsem katranskih par, ki se na zraku ohlajene, zgošče v male kapljice in dajejo rumen dim, ki zadobi z izpadom nekaj ogljika plavkasto nijanso. Naravno je, da imamo v dimu nebroj drobcev, ki so v tobačnem dimu na prvi pogled tako neznatni, da komaj zbuja našo pozornost; vendar pa dražijo stanice dihalnega trakta, zlasti vsled svoje kemične sestave. Kadilci jako često bolehaajo na boleznih grla:

na vnetju grla, — laryngitis, na raku grla — carcinoma laryngis, na vnetju žrela — pharyngitis, na vnetju sapnice — tracheitis in na vnetju pljučnih cevi — bronchitis; pa tudi akutnih pljučnih vnetij ni malo, povzročenih od nezmernega uživanja tobaka. Interesira nas, kakšna je nadaljnja usoda tobaka, predvsem nikotina, v organizmu.

Proces tobaka v organizmu

Nikotin, piridin itd. se resorbirajo. Pridejo v kri in s tem v vse organe. Po poizkusih Paul-a Noether-ja na morskih prašičkih, katerim je subkutano vcepil nikotin, so dognali, da se po šestih urah izloči večina nikotina v seči, manjši del v tenko črevo in še manj preko jeter in pljuč. Tudi v človeški seči se more po kajenju tobaka čez eno uro in pol dokazati nikotin. Izločevanje pa traja približno osem ur. Dalje je dokazano, da ostane pri abstinenci kajenja skozi 12 ur seč in najbrže tudi telo brez nikotina. Da bi se nikotin v organizmu nakopičeval ali zastajal, je komaj verjetno. Poizkusi na živalih, so nadalje dokazali, da je nikotin predvsem oni strup, ki ima afiniteto (napadalno silo) do takozv. sinapsov t. j. živčnih stanic, ki vežejo animalni (zavedni) živčni sistem z vegetativnim (podzavednim) živčnim sistemom: sympathicom, oziroma parasymphaticom. Vsi človeški organi, zlasti srce, žile, dalje organi prebavilnega organa (želodec, čreva, jetra), ledvice, znojne žleze itd. so v svojem življenju popolnoma avtonomni, delujejo samostojno, a vendar jih regulira centralni živčni sistem, s katerim so v zvezi po prej imenovanih vmesnih živčnih postajah, ganglijah. Baš v teh postajališčih deluje nikotin, povzročujoč najprej ekscitacijo (vzdraženje), nato paralizo (otrpnjenje) celic; s tem je prekinjena zveza s centralnimi ognjišči; posledice tega so različne. Ravnaajo se po tem, kateri organ, oziroma živčni ustroj organa je prizadet. Predvsem nas zanima vpliv tobaka na srce in črevo; dokazalo se je, da povzroči nikotin najprej bradykardijo (počasno utripanje srca) nato pa tachykardijo (ubrzano akcijo srca).

Srce regulirajo živčno simpatične nitke (nervus vagus), katerih draženje povzroča počasnejšo srčno akcijo in parasimpatične nitke (nervi accellerantes), katerih draženje ima za posledico hitrejšo akcijo srca. Nikotin vzdraži va-

gusove srčne ganglije. S tem začne srce počasneje biti, čez nekaj časa pride vsled jačjega delovanja nikotina do paralize ganglijevih celic, in s tem do hitrejšega srčnega ritma. Pri črevesju je vpliv obraten. Sprva nastopi vsled draženja vagusa delovanje s krčevitimi bolečinami in drisko, nato pa otrpne. Akutno zastrupljenje z nikotinom, oziroma tobakom, ki se izvrši tako z užitim tobakovim sokom, kakor potom klistirja, povzroča povečano izločevanje slin, neprijetno ščegetanje v žrelu, bruhanje in drisko. Spremlja jo omotica, bledost in hladni znoj: srce utripa počasi, čez nekaj časa začne biti jako brzo in nepravilno. Nadalje se pojavi občutek tesnobe pri srcu, nepravilnosti vida in sluha, črevesni krči, tresenje rok, težko dihanje, nezavest, krči v končinah in nato otrpnjenje vsega organizma. Pri kroničnem zastrupljenju, pod katerim razumevamo uživanje tobaka v toliki meri, da se organizem strupu tako privadi, da pri prekinjenju kajenja nastopajo abstinencijski znaki kot: splošen občutek nemoči, salivacija, težave vida (zoženje vidnega polja, nepravilnosti v zaznavi barv), tresenje rok, pojačano bitje srca, glavobol, duševna potrtost in neprijeten okus itd., pa se opažajo že kvarni vplivi nikotina. Taki bolniki hिरajo, bodisi vsled tega, ker jim odpove apetit, (kronični katar želodca), bodisi, da je organizem vsled arterio-sklerotičnih sprememb na krvnih žilah, zlasti perifernih, slabo preskrbovan s krvjo. Kadilci postanejo nervozni, peša jim vid, in ta proces se lahko stopnjuje do oslepljenja. Dalje trpe na tobačni angini pectoris, ki temelji deloma na sklerozni (povapnjenju) srčnih žil, deloma vsled nervoznih sprememb v delovanju istih. Spremljajo ga krčevite bolečine pri srcu, težko dihanje in nepravilno bitje srca. Istotako more nastati ohromelost okončin: v takih slučajih so našli krvavitve v hrbtnem mozgu. Srce je skrajno utrudljivo vsled fibrozne degeneracije srčnega mišičevja, ki je deloma vzrok nepravilnemu aritmičnemu delovanju.

Kaj sledi iz tega?

Če premostrimo vse te kvarne vplive tobaka, nehote nastane vprašanje, kako to, da toliko in toliko ljudi živi leta in leta dolgo, kljub močnemu kajenju in učaka pri tem še morda visoko starost. Odgovor je enostaven: zmerno uživanje tobaka ne dovede do tako iakih pa-

taloških sprememb notranjih organov. Predvsem je važno tudi to, da so razlike v občutljivosti, odnosno odpornosti proti temu strupu individualne. Vemo tudi, da niso vsi tobaki enako močni, da imamo ne le mnogo vrst tobačnih rastlin (okrog 41), kakor tudi, da je potom preparacije tobačnega listja, dalje s pomočjo primesi (črešnjevo listje, listje lapuha, listje vrtnic, listje višen, opijuma itd.) mogoče doseči najrazličnejše modifikacije tobaka.

Če resumiramo vse, vidimo, da so se meje uživanja tobaka zelo razširile tako, da se dandanes ni več čuditi, da se kadji tako en masse z »velikim užitkom«. Z najrazličnejšimi, pa tudi naravnost drakoničnimi uredbami se dosedaj uporaba tobaka nikakor ni mogla zmanjšati. Zato se dotaknem takoj vprašanja, kaj ukreniti, da se konsum nikotina, ki se ga ne da preprečiti, vsaj omeji in s katerimi merami se more njegov škodljiv vpliv omejiti.

Pobijanje nikotinizma

Če pogledamo različne države, vidimo, da v pobijanju kajenja prednjači Norveška, nekatere države Unije, Angleska, kjer imajo zakon, da mladina pod 16. letom ne sme kaditi, niti nakupovati tobačnih izdelkov za svojo uporabo. Pri nas je nekaj sličnih odredb s

strani šolskih in policijskih oblasti, ki se sicer nanašajo samo na določen del prebivalstva. Zanimivo s splošno-higijskega stališča je, da je bivša deželna finančna direkcija na Dunaju izdala sledečo uredbo: »Kupci cigaret in sličnih proizvodov ne smejo sami jemati cigaret itd., prodajalci pa imajo pravo, da izbiranje cigar itd. zabranijo onim osebam, ki so na zunaj vidno bolni.« Dalje so različni predpisi deloma še v veljavi, kar se tiče tobačnih tvornic, zaščite delavcev v tvornicah, kar se tudi mora z zadoščenjem omeniti. Kar se tiče direktne škodljivosti tobaka, se more omejiti njegova škodljivost z dodavanjem prej imenovanega listja, dalje po Thomsu z udevanjem kosmičev vate, napojene s citronsko kislim železom (Ferrum citricum oxydatum) ali pa z železnim kloridom (Wendtova patentirana cigara). Dalje se v najnovejši dobi priporoča tekočina protinikotin »Bonikot«, s katero se more uničiti okrog 63—65% nikotina, odnosno drugih škodljivih substanc v tobaku. Najbolje pa je, da se popolnoma odrečemo uživanju tobaka. S tem si ne prihranimo samo precejšnjih zneskov denarja, ampak ustvarimo sebi in ohranimo potomcem zdrav organizem, ki je vsekakor več vreden za državo kot še tako veliki dohodki, ki jih ona dobi pri razpečavanju tobaka.

Beli medved — kralj polarnih dežel

Polarno ekspedicijo generala Nobila in tovarišev so baje napadli beli medvedje. O tem slovečem, a malo znanem kralju skrajnih severnih pokrajin naše zemlje posnemamo iz Brehma nekoliko zanimivih podatkov:

Beli medved je izmed vseh medvedov najmanj dovzeten za vegetarijansko hrano. Pod vplivom sveta, v katerem živi in ki ima kaj malo rastlinstva, je postal največji mesojedeč v medvedjem rodu. Zraste do 1 in četrt metra visoko, dolg je več ko 2 in pol metra, težak pa do 6 metrskih stotov ali celo še več. Kako koristen je prebivalcem severnih pokrajin, pričuje to, da utegne rejen beli medved osrečiti človeka s 180 kg masti.

Razlikuje se v marsičem od drugih medvedjih vrst; njegovo telo se je dobro prilagodilo krutim življenjskim pogojem polarnih dežela, življenju v

vodi in na kopnem, v hudem mrazu, v večni belini enoličnega leda in snega. Ima debelo kožo z gosto, dolgo in casto dlako, ki obstoji iz kratke volne in mehkih, skoraj volnatih res. Razen temnega obočja, golih nozdrvi in vnjnega roba čeljusti ter krempljev je po vsem telesu bel in ostane takšen vse leto.

Beli medved biva najvišje na severu, v polarnih pokrajinah, kjer ga ne ograjza nobena druga žival; tu kraljuje svobodno in neomejeno. Brumno kljubuje polarnemu mrazu in strahotnim nevihtam ter se klati križem — kražem po kopnem in po morju; na ledu je prav tako doma kakor v valovih; če ni drugače, mu nude snežni zameti varno zavetje. Najdemo ga na vzhodni obali severne Amerike, na Grönlandiji in na Labradorju, na Spitzbergih in na osta-

lih otokih; ob azijski obali je zlasti doma na otoku Novaja Zemlja, pa tudi v skrajni Sibiriji se rad potepa; včasih se pojavi na Laponskem in zablodi celo v Islandijo. Zgodi se, da ga ledene plošče zanesejo še dalje na jug, vendar pa je tako potovanje zmerom neprostoovoljno. Največ belih medvedov je na neobljudenem otoku Sv. Mateja v Beringovem morju.

Beli medved je dober plavalec; neki raziskovalec sodi, da preplava v eni uri 4 do 5 km, plava pa udobno, lahko in enakomerno. Tolsčoba mu v vodi samo koristi, ker se prav ž njo lažje drži nad vodo. Dober je tudi pod vodo. Na kopnem ni tako neokreten, kakor bi kdo mislil; sicer hodi počasi in oprezno, ako pa se mora spustiti v dir, se celo na neravnem ledu pomika presenetljivo naglo in ume ubrati najboljša in zanj najugodnejša pota. Čutila so mu izredno ostra: prav posebno ga odlikujeta vid in voh. Kadar gre po velikih ledenih poljanah, se rad povzpne na kakšno pripravno ledeno gorro in gleda, kje bi bila žrtev. Iz neverjetne daljave vam zavoha mrtvega kita.

Beli medved se hrani z vsemi živalmi, ki jih ima arktično morje ali pa revno obrežje celine. Plen najde dokaj lahko, zakaj videli smo že, da je od sile močan in da ume izborno plavati. Prednost daje morskim psom ali tjulenjom. Če ugleda iz daleč kakega tjulenja, ki leži na suhem, se potihoma vrže v morje, splava proti vetru k svoji žrtvi in se nenadoma pojavi pred nič hudega slutečo zverjo, ki skoraj vedno postane njegov plen. Tjulenji namreč najrajši leže tik lukenj ali odprtin v ledu, tako da so hitro v vodi. Premeteni beli medved računa s to navado, zato obstoji njegova taktika v tem, da jih preseneti. Čeprav plava pod vodo, najde vedno pravo luknjo, se nenadoma požene kvišku in tjulenja zgrabi za glavo. Ribe lovi tako, da plava za njimi pod vodo ali pa jih spodi med razpokline v ledu ter jih ondi polovi. Pred njim niso varni niti severni jeleni, polarne lisice in ptiči. Kaj rad obiskuje težko dostopna gnezda morskih ptic, da se omasti s ptiči in jajci. Mrhovina mu tekne enako kot presno meso; pravijo, da po potrebi žre tudi mrhovino drugega bellega medveda. Vzlic temu, da je tedaj v glavnem mesojedec, se nikakor ne brani rastlinske hrane, če le pride kje

do jagod, trave in mahu. Dognano je, da so mnogi beli medvedje, ki so zasašli v kraj z obilnejšim rastlinstvom, uživali pretežno rastlinsko hrano, ali pa so bili popolni vegetarijanci.

Ondi, kjer se beli medvedje čutijo sigurne, uživajo najrazličnejše stvari, ter delajo raziskovalcem polarnih krajev hude preglavice. Znano je, da si ljudje, ki potujejo po teh deželah, radi skrijejo tu in tam zalogo živil, da imajo hrano za povratek. Beli medved take zaloge kmalu zavoha in se jih prav po medvedje polasti. Zato si raziskovalci pomagajo tako, da zakopljejo zalogo v pesek in ga polijejo z vodo, tako da peščena plast dodobra zmrzne. Ta polarni kosmatinec meni nič tebi nič vlomi v lesene bajte; kupi kamenja, sodi, zaboji so mu igračka, kadar ga kje mika zaloga človeških živil. Kone pripoveduje, da so mu medvedji požrli razen mesa in prepečenca tudi kavo, jadra in ameriško zastavo, skratka vse — razen železa. Tobiesenu so izpraznili dva sodčka slanih rib, ki jih je bil pustil v prezimovališču. Beli medved, ki so ga ustrelili člani rešilne ekspedicije Mac Cluresa, iščoč i izgubljenega Franklina in tovarišev, je imel poln želodec rozin, usoljenega mesa, tobaka in dobršno množino obliža, ostanke pojedine, ki si jo je tatinski privoščil na nekem zavetišču raziskovalne ekspedicije. Članom nemške ekspedicije so beli medvedje raznesli merilne aparate in dereze, jim požrli sladkor in sveče, da, celo gumiljeve steklenice in zavojčke tobaka; iz steklenice s spiritom so potegnili plutovinast zamašek. Pravkar se je bil eden izmed njih lotil dnevnika, ko so jih zasačili in srečno pregnali.

Beli medvedje v splošnem ne poznajo zimskega spanja, marveč se vso zimo klatijo po svetu. Izjema velja zgolj za breje medvedinje, ki se prav pozimi umaknejo na varno mesto in imajo mladiče v najbolj mrzlih mesecih. V ta namen si medvedinja pripravi ležišče pod pečinami ali ledenimi ploščami; včasih pa si izgrebe duplino kar v sneg. Ker ondi pogosto in obilno sneži, jo kmalu pokrije snežna odeja, ki jo varuje pred hudim mrazom. Preden se medvedinja vleže, se tako založi z maščobo, da živi od nje vso zimo, zakaj ležišča ne bo zapustila, dokler ne bo pomladno sonce že dokaj visoko. Med tem je že skotila mladiče. Doba nosnosti znaša

pri tej živali kakih osem mesecev; ima pa 1 do 3, po navadi pa 2 mladiča. Pri porodu niso večji od podgane, saj tehtajo le okrog tri četrt kg in ostanejo prve 4 tedne slepi. Neki raziskovalec pravi, da krulijo kakor mladi prašiči; ko pa dosežejo 6 mesecev, so že veliki kakor jazbec. Že zgodaj morajo z materjo na lov, drugače pa rodnica prav po materinsko skrbi za nje, jih neguje, hrani in brani. Tudi takrat, ko so že dovolj močni in samostojni, deli mati z njimi vse nevarnosti in tegobe. Prav zgodaj jih uvaža v njih medvedji obrt: uči jih namreč plavati in zalezovati ribe. Majhni vajenci se brž upeljejo v skrivnosti svojega življenskega poklica ter si skušajo urediti to svoje delo kolikor moči udobno; že so veliki dečki, ko še vedno najraje počivajo na hrbtu svoje matere. Dve leti ostanejo z materjo, zato se medvedinja zabreji le vsaki dve leti.

Raziskovalci in polarni ribiči nam pripovedujejo mikavne zgodbe o požrtvovalnosti in zvestobi mater pri belih medvedih. Scoresby poroča: Medvedinjo, ki je bila z dvema mladičema, je zalezoval oborožen pomorščak. Najprej je skušala svoja mladiča tako vzbuditi k hitrejšemu teku, da je venomer tekla pred njima in se česče ozirala. Pa tudi s posebnimi kretnjami in svojevrstnim, svarečim tonom v glasu ju je vabila k begu. Ko pa je videla, da se ji zalezovalec bliža, se je potrudila, da bi mladiča pognala naprej, zato ju je neprestano suvala in porivala. In res se je srečno umaknila in izginila z mladičema med ledenimi gorami.»

Ali so beli medvedje divji in človeku nevarni? O tem se je njega dni veliko pisalo in govorilo. Zdi se, da je z njimi tako kot z vsemi drugimi roparskimi zverinami. Samo sestradana ali silno razdražena zver napade tudi človeka. Ljudje, ki so veliko opazovali življenje belega medveda, soglasno pravijo, da ni človeku nevaren. Nordenskyöld je strnil svoje dolgoletne izkušnje v tole mnenje: »Če sreča belega medveda neoborožen človek, zaustuje, da močno krili z rokami in vpije, pa bo kosmatinca preplašil; kdor bi jel bežati pred njim, je lahko siguren, da ga bo imel kmalu za petami. Če pa je medved ranjen, se vedno sam umakne.« Pechnel-Loesche misli, da bi bilo napak, če bi radi tega videli

v belih medvedih strahopetce; bolj se mu zde previdni, oprezni in plašljivi, hkrati pa od sile zvedavi. »Tudi med njimi najdeš včasih kakega vročekrvnega pobalina in če je beli medved zelo sestradan, se ne bo predolgo obotavljal, da napade človeka, vendar so zgodbe, ki krožijo o njegovi krvoločnosti, po večini izmišljene in pretirane. Medvedje so radovedni in požrešni; če opazijo na pusti, enolični ledeno-snežni ravnici kaj živega, jim žilica ne da miru, da ne bi tega spoznali in preiskali. Tako se česče približajo tudi ljudem. Ker dirjajo zelo naglo, se marsikdo prestraši in se takisto spusti v beg, kar bele kosmatince še bolj vzpodbuja, vendar pa resne nevarnosti ni — izmed sto primerov je nemara le eden, kjer bi bila ta beseda primerna.«

O takem napadu pripovedujejo ta le dogodek: Na Spitzbergih je lovila posebna ekspedicija bele medvede. Posbili so jih 18 in ulovili 2 mladiča. Ko je nekaj lovcev opazilo v bližini ladje velikega medveda, so se brž razdelili in so šli z vsih strani korakati proti zveri, hoteč jo — kakor po navadi — prisiliti, da skoči v vodo, kjer bi jo brez posebnega truda ubili. Medved se je zdajci ustavil, vohal okrog sebe in se pripravil, da se vrže na enega izmed lovcev. Le-ta je brž skočil iz mehkega snega na trdo ledeno ploščo in je sprejel zajetnega kosmatinca, ki mu je molel jezik iz ust, s krepkim udarcem. Medved je skočil nekaj korakov nazaj, nato pa je znova navalil. Kljub temu, da je dobil par vročih udarcev po glavi, ni popustil in se je tako približal lovcu, da je moral le-ta uporabiti sekiro za led. V tem kritičnem trenutku je tovariš usilil iz revolverja. Krogla je medveda ranila, vendar pa tudi zdaj ni maral popustiti. Šele drugi strel ga je vrgel na tla in ubil. Ko so žival raztelesili, so opazili, da je imela popolnoma prazen želodec in da je izginila tudi nekaj prstov debele slanina pod kožo. Torej je tega medveda le skrajni glad pripravil do takega napada.«

Beli medved ima največjega sovražnika v človeku, ki ga zaradi njegovega mesa, slanine in kože preganja, kjer le more. Lov na medvede (s puškami, sulicami in pastmi) ni nevaren, vendar pa zahteva nekaj izkušenj in spretnosti. Pastj se medved spretno izogiblje in je to sredstvo v splošnem najmanj uspešno

Mladi medvediči se dajo vkrotiti in do neke meje dresirati. V zooloških vrtovih se kaj kmalu udomačijo; tudi glede prehrane nimajo posebnih za-

htev, čeprav jim morajo nuditi obilno hrano (meso, ribe, kruh). Če ravnajo z njimi večje in skrbno, lahko prežive v ujetništvu 30 let ali še več.

Ě. Justin: Beli medved (lesorez po sliki E. Friseja).

Ravnotežje in plavaška smrt

Pri kopanju vtone vsako leto silno mnogo ljudi; med njimi tudi mladi krepki sportniki, izvrstni plavači, ki jim kaj takšnega človek ne bi nikoli prisodil. Nekam čudno se sliši, ko govore ljudje, do so utonili ali pa da jih je v vodi zadela srčna kap. V resnici umre večina teh ljudi na nečem povsem drugem: namreč na posledicah nenadnih motenj čuta ravnovesja.

Učenjaki so dolgo časa raziskovali, kje neki je sedež tega zagonetnega čuta, ki nam pravi; sedajle stojiš, sedajle si nagnjen nekoliko po strani, sedajle pa ležiš itd. Šele natančno opazovanje gluhonemih jih je napotilo v pravo smer. Pri gluhonemih se namreč opaža, da popolnoma izgube orientacijo, če

zapro oči, dočim se normalnemu človeku kaj takega nikoli ne primeri. Celo slepec se natanko zaveda svojega položaja. Zanimivo je tudi da gluhonemi na gugalnicah, na vrtiljaku ali pa na vožnji po razburkanem morju skoraj nikoli ne postanejo vrtoglaví, dočim se pri normalnem človeku v teh primerih skoraj redno pojavi omotičnost.

Iz izkušnje vemo, da organ ravnovesnega čuta ni tako strogo navezan sam nase, kot n. pr. vid na oko. Če izgubite oči, ne vidite ničesar več, dočim se čut za ravnovesje ohrani v neki majhni meri tudi še tedaj, če je organ, ki ga dojmuje, pohabljen ali pa če sploh manjka. V tem primeru pomaga nekoliko tip ter sploh čut za pritisk. Če se dr-

zite malo postrani, tedaj so nekatere mišice bolj napete kot druge. To zado-
stuje, da se človek zaveda svojega po-
ložaja. Če človek leži, ne bo dvomil o
tem četudi mu čut za ravnovesje po-
polnoma manjka, ker čuti vso svojo te-
žo v hrbtu. Težko pa je v vodi, kjer je
človek zaradi vzgona tako rekoč brez
teže, ne čuti nobenega pritiska in če
ima pokvarjen ravnovesni organ, tako
da se more zanesti le še na svoj vid.

Natančnejša raziskavanja na ljudeh
in živalih so pokazala, da je sedež
ravnovesnega organa v glavi in sicer v
nekem delu notranjega ušesa, o kate-
rem so do zadnjega domnevali, da pripa-
da ušesu. V mislih imamo preddvor
sluha z ravnovesnimi kamenčki ali sta-
toliti in labirint. Poglavitni so ravn-
vesni kamenčki, ki jih upravičeno tako
imenujemo, ker miso nič drugega, kot
enostavni kamenčki, ki se trkljajo v ne-
kaki kožnati vrečici, ki je od znotraj
vsa preprežena z občutljivimi živčnimi
stanicami.

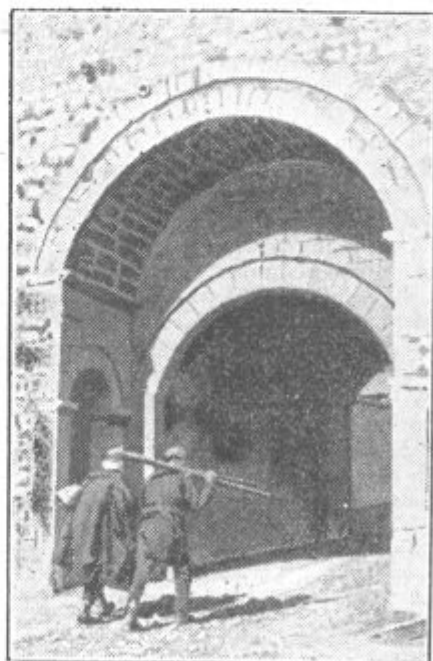
Pred dobrimi 30. leti je naravoslovec
Kreidl napravil zanimiv poskus, ki je
nespodbitno dokazal, da je ta domneva
povsem pravilna; poskuse je napravil
na rakih. Te živali se večkrat leve pri
čemer odvržejo oklepe iz trde roževi-
naste kože. Primeri pa se, da nekatere
vrste rakov izgube pri tem iz ušes tudi
ravnovesne kamenčke, kar ni nič čud-
nega, ker imajo omenjene vrečice po-
polnoma odprte. Kakor hitro pa se ra-
kom oklep obnovi, si mesto izgubljenih
statolitov vtaknejo v ušesa nekaj čisto
enostavnih drobnih kamenčkov in iz-
gleda, da jim ti prav dobro služijo.
Kreidl je s svojimi poskusi rake uka-
nil na ta način: Osamil jih je v bazenih,
kjer ni bilo nobenih kamenčkov, a me-
sto teh je v vodo natrosil železnih opil-
kov. Ker ni bilo drugega na razpolago,
so si morali raki hočeš nočeš potakniti
v ušesa opilke, ker sicer ne bi mogli
plavati. Tedaj pa je Kreidl vzal ma-
gnet in se z njim približal živalicam.
Raki so se začeli premetavati po vodi
kakor pijani in Kreidl jih je lahko z
magnetom spravil v takšno lego kot je
hotel. Izgledalo je, kot da bi bili raki vsi
iz železa in jih magnet cele privlačil.

Pri višje razvitih živalih, n. pr. pri
vretenčarjih je organ za ravnovesje že
mnogo popolnejši kot n. pr. pri rakih
in obsega še tako zvani labirint v ušesih.
Tega tvorijo trije cevasti obloki, ki zav-
zemajo tri poglavitne lege v prostoru.
V oblokih je neštota drobnih cev-
k na-

polnjenih z neko tekočino, ki se pri pre-
mikanju telesa pretaka sem in tja, s če-
mer vpliva na živčevje in na ta način
registrira, v kakšni legi se nahaja telo.

Pri vretenčarjih, med katere spada i
človek, so glavni organi ravnovesnega
čuta labirint in pa že omenjeni statoliti,
ki jim pomaga še oko in različni refleksi
na pritisk, ki smo jih tudi že omenili.
Vsi ti dokaj zamotano ustrojeni organi
skupaj pomagajo človeku obvladati te-
lo. Primerjamo jih lahko z nekakšnim
navznoter obrujenim očesom, ki skrbno
čuva nad vsemi gibi in legami našega
telesa v prostoru.

Nekateri naravoslovci so dognali,
da je labirint posebno visoko razvit pri
nekaterih živalih in s tem si tudi raz-
lagajo izredno visoko razvit čut za ori-
jentacijo, ki se opaža pri nekaterih vr-
stah ptic. Kako bi sicer mogli tolnačiti
čudovite sposobnosti poštnih golobov,
ki jih v kletkah, po železnici prepelje-
jo desetine in desetine kilometrov daleč
od rodnega gnezda, odkoder se ptice
same povrnejo nazaj. Naravoslovci, ki
so se s tem podrobneje pečali, si te spo-
sobnosti predstavljajo tako, da se ptici
vsa pot, vse različne smeri in položaj,
ki jih je med potjo zavzemala, vtisnejo
v spomin n. pr. slika kake dolge poti,

IZ SARAJEVA: STARA VRATA

ki smo jo skozi natanko opazovali. Za takšno razlago je seveda treba predpostavljati izredno občutljiv ravnovesni organ in goloba lahko smatramo, da ima med vsemi živimi bitji najpopolnejšega. Človeški labirint je več ali manj degeneriran in izpostavljen tudi vsakovrstnim motnjam. Te motnje se najpogostejše javljajo pri obolenju notranjega ušesa, a povzročajo jih tudi različna druga draženja kot n. pr. električni tok, preneglo vrtenje, sprememba zračnega pritiska, a pred vsem hitro izmenjavanje temperature, ki ima včasih usodopolne posledice. Učenjaki so prišli na to; da labirint povzroča vse tiste motnje, ki jih s skupnim izrazom imenujemo omotičnost, ki ni nič drugega kot izguba čuta za orientacijo. To se najčesteje primeri pri plesu, skakanju in plavanju ter pred vsem pri onih ljudeh, ki imajo ušesni bobnič ranjen ali pa so ga pri kaki bolezni ali drugi nezdgi sploh izgubili. Posebno pri plavanju vdre v tem primeru kaj rada voda v notranje uho in s tem moti labirint, ki zapelje človeka k napačnim gibom rok in s tem spravi celo telo v napačno lego. Temu se navadno pridruži še tako zvana reak-

cija padanja, ki človeka končno pogubi. Človek se začne vrteti v vodi kakor pijanec, ki ne čuti pod nogami trdnih tal in se motovili toliko časa z glavo navzdol, dokler ne pride čisto na dno, odkoder ni več poti nazaj.

Ta pojav imenujemo plavaško smrt, ki se jo navadno zamenjava s srčno kapjo. Prvi jo je spoznal in opisal naravoslovec Güttich, ki pravi, da se morajo ljudje, ki imajo kakorkoli poškodovana notranja ušesa, skrbno izogibati skakanja na glavo in potapljanja v vodi, kajti pri tem edino še zanesljivo sredstvo — človeško oko ne more pomagati proti orientaciji. Navadno plavanje, pri katerem je glava z ravnovesnimi organi vred nad vodno gladino samo po sebi ni nevarno. Pri tem se človek lahko orientira z očmi, ker ima vedno pred seboj tisto mejo, ki loči oba medija, vodo in zrak, in četudi bi se v tem primeru pojavile motnje ravnovesnega organa, bo še vedno lahko razsodil, kaj leži zgoraj in kaj spodaj. Vsekakor bi bilo priporočati tistim ljudem, ki so kakorkoli nagnjeni k omotičnosti, naj si pri kopanju zamaše ušesa z vato, katero so prej namočili v olju.

Vidov dan I. 1914. v Sarajevu

(Ob 14letnici)

Nedelja 28. junija 1914. Vreme je krasno: nebo je brez oblaka in docela višnjeve barve, kakor je zmerom v gorah ob jasnih dneh. Vidi se, kakor da bi bilo Sarajevo z okolico posuto z zlatim prahom. Gore se zde v junjskem solncu nekam prozorne. Majhna reka, ki teče skozi Sarajevo, je čista, ko da bi tekle solze. Sence so globoke, kakor da bi hotele obvarovati pred solncem še zadnje ostanke nočne teme. V zraku se čuti nekaj prazničnega; gorko solnce je opijanilo tudi ptiče in je dalo vsej prirodi po tednu neprestanih neviht prekrasen blesk.

Ulice so v zastavah. Množica, ki je z vseh koncev obeh dežel prihitela v Sarajevo, nestrpno vrvi sem in tja. Že so zavzeli svoja mesta orožniki in agenti tajne policije. Muslimani, katoličani in židje odhajajo z doma in iz oči jim sije radovednost in veselje, med tem ko so se pravoslavni zatekli v cerkev, da molijo za vse mrtve od Kosovega do danes. Saj je vidovdanski

praznik, dan, ko narod žaluje.

Po taktičnem načrtu Danila Ilića so se imeli atentatorji razvrstiti tako: Cabrinović na prostoru med obema mostoma na obrežju, nekoliko dalje od njega Gavrilo Princip, ki naj bi bil oborožen z revolverjem in z bombo; pred magistratom bi imel stati Gražbež. Izmed skupine Danila Ilića, ki so se ji priključili iz Srbije došli atentatorji, se je imel mladi Popović postaviti pred muzejem, Vasa Čubrilović pred licejem in Mehmedbačić na mestnem korzu. Da ne bi vzbujali pozornosti, so se domenili, da se mora vsak pomešati med množico ondi, kjer je najbolj gosta, govoriti prav glasno in ne se skrivati pred agenti.

★

... Princip je že na poti na usodno mesto. Ne muči se mu: še ima dovolj časa. Slovesen prihod Franca Ferdinanda je določen točno na deseto uro. Ko hodi tako po ulicah, se slučajno

ustavi pred izložnim oknom neke trgovine in vidi v steklu svojo podobo: bil je bled v obraz in oči so mu vročično plamtele.

— Ali se nemara bojim?... je vprašal vznemirjeno in si je s tresočo roko popravil ovratnik. Bil je osupnjen nad samim seboj, ko se je videl tako izpremenjenega.

— Ah, saj bo minilo, — si je dejal in je s pospešenimi koraki stopal dalje. V bližini je bila majhna kavarna Semiz, kamor je po navadi zahajal. Krenil je tja in je vstopil. Od tu je nervozno zrl na ulico. Kdaj pa kdaj ga je streslo po životu. Vročica. Mnogiža je vrvela po ulici. Videl je mnogo dragih mu oseb; spomin na to ali ono mu je šinil po možganih tako naglo, kakor je šinila po tleh senca oblaka, ki ga je bil veter pognal mimo solnca. Zdelo se mu je, da vse dobiva sanjsko podobo. Iz sanjarenja so ga vzbudila znana dekleta, ki so prišla v bližino kavarne. Brž jih je povabil k sebi, jim ponudil limonade in kolačev, se smejal z njimi. Čutil je, da se izgubljajo temne, negotove misli; le na dnu duše je čemel moreč občutek.

Čabrinović je že čakal na svojem mestu. V njegovi neposredni bližini

sta bila samo dva človeka: orožnik in neki bebec, ki ga je poznal vsak človek v Sarajevu. Medtem ko so v pravoslavni cerkvi molili za mrtve, se je oglasilo ob pol enajsti uri nekje v ozadju bučanje človeških glasov; iz tisočev grl so prihajali «živio» klici in se izgubljali kakor grom nekje pod gorami.

Ze se je pojavila povorka na začetku ulice. Opazil je vrsto avtomobilov. Segel je v žep in je odvil bombo.

— V katerem vozu je njegova cesarska Visokost? — je vprašal orožnika.

— V prvem, — mu je odvrnil mož postave, ki se je skrbno oziral na vse strani, le Čabrinovića ni pogledal.

Avtomobili so se približali: počasi in veselo. Ob šoferjevi strani je plapolal avstrijski prapor črnozolte barve. Tik šoferja je sedel adjutant. V vozu sta bila Franc Ferdinand in soproga, njima nasproti pa je sedel vojaški guverner Bosne in Hercegovine general Potiorek.

V trenutku, ko je bil avto tik pred njim, je Čabrinović z naglo kretnjo vrgel bombo na rob nabrežja. Začulo se je prasketanje. Nekaka majhna, grozeča stvar je letela nasproti nad-

Око Обавиштацкојана Воин. Милој прету, у Сарајеву, како је
у свакој страни: То су била два човека, Ревоључионарска
организација, који су се налазили у прво време у Сарајеву
у мезу и мезу и мезу, а свакако има и ја. Било је
ослободила мезу турски јазак. Од сваког дана ра
револуционарских организација, то је била организација, на
звана о њима била мезу, да су у прво време била е
својим пројекта и организација, мезу су се налазили раз
губили и постали била организација мезу.
Комитација у Сарајеву била су мезу организација мезу
през савезијана Арнаутовска и Сарајевска организација,
у са мезу мезу мезу. *Рад. Мезу.*

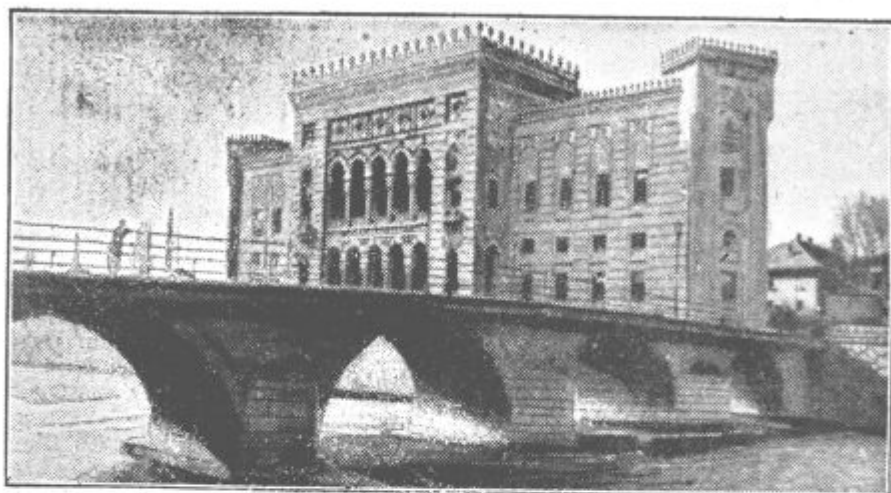
Рад. Мезу

5. јун, 1916.

vojvodi in se ustavila na desni strani avtomobilove karoserije. Nadvojvoda Ferdinand je mirno sunil bombo, ki je padla pred sosedni avto. Začul se je strahovit pok. Bomba je izkopalala veliko luknjo v tlak in vrgla na vse strani kamenje in prst. Med njim so leteli po zraku drobci železa. — K sreči ni bil nihče ubit, Ranila je samo nekega pol-

— Kaj, — je zavpil Ferdinand togotno — prišel sem v Sarajevo in ste me pozdravili z bombami?

Začel je vpiti in se je videlo, kakor da bo vsak hip zgrabil koga za vrat. Tedajci stopi k njemu kneginja Henriberg in mu šepne nekaj besed, Ferdinand se sovražno ustavi in za-
vpije;

SARAJEVO: Mestna hiša

kovnika iz nadvojvodovega spretnstva ter več oseb iz množice. Vsi so bili lahko ranjeni. Čudež. Šipe na okoliških oknih so se razbile in steklo se je žvenketaje vsulo na tlak, celo železna vrata okoliških trgovin so se preluknjala kakor da bi bila iz kartona.

Avtomobili so nadaljevali vožnjo. Treba je, da se izvrši program. Medtem je Čabrinović urno skočil v bližnjo vodo. Ljudje so se spustili za njim; vlovila sta ga orožnik in neki Nемеc. Odvedli so ga na policijsko ravnateljstvo, ki je bilo prav blizu. Orožniki so ga morali braniti pred razjarjeno množico, ki ga je napadala s pestmi.

Povorka se je ustavila pred mestno hišo, vso okrašeno z ogromnimi zastavami. V veliki sprejemni dvorani je pričakoval gosta občinski svet. Možje so že izvedeli novico. Županove roke so se tresle, Začel je govoriti jecljaje in medlo.

Ferdinand je bil ves rdeč od jeze. Oči so mu zlohotno bliskale. Občinski možje so osupli ostrmeli,

— Nu, govorite zdaj!

Župan jame govoriti. Ves se tresе. Izraža veselje Sarajeva, da ga je visoka dvojica počastila s svojim obiskom. Ali nihče ne veruje tem besedam — še sam ne. V ozračje je leglo nekaj težkega, kakor slutnja bližajočih se strahot. Medtem ko mu je župan predstavljaj posamezne občinske svetnike, je Ferdinand mislil, kako bi najuspešneje kaznoval Sarajevo.

Ko so odhajali iz mestne hiše, je rekel generalu Potioreku:

— Slutil sem, da se mi bo v vašem Sarajevu pripetilo kaj takega!

Potiorek je bil ves rdeč od sramote in ni vedel, kaj bi odgovoril.

— Ali se bo tako nadaljevalo? — Je vprašal Ferdinand generala skoro prezirljivo.

— Visokost, — je zajecljaj Potiorek, — ne verjamem, da bi se utegnilo kaj takega ponoviti... Treba pa je kaznovati mesto Sarajevo zaradi te sramote, zato naj Vaša cesarska Visokost odredi, da se razveljavi slavnostni program in da se odpeljemo naprej po obrežju, ne pa po tejle cesti.

Ferdinand je sprejel generalov predlog; tako je zapečatil svojo usodo. Če ne bi storil tako, ga ne bi bila zadela Principova krogla. Nevarnost je namreč medtem že minila. Grabež ni mogel uporabiti svoje bombe, ker je bil krog in krog obdan s policijskimi agenti. Mlademu Popoviću je na mah zmanjkalo poguma, dasi je stal na nezastraženem prostoru. Vaso Čubrilović in Mehmedbačić sta takisto odrkla.

Na začetku ulice Franca Jožefa je Potiorek opazil, da je avto, ki je imel voziti pred nadvojvodovim, krenil v prvotno določeno smer. Naročil je šoferju, da mu ne sledi. Voz se je ustavil.

Nesreča je bila neizogibna,

vzplamtelo sovraštvo. V hipu ni videl nič drugega ko voz pred seboj,

Naglo, silno naglo je položil bombo na tla, da bi jo bil sprožil po atentatu in se tako ubil. Nato je urno pograbil revolver in izprožil roko. Avto je vozil počasi, ker se je obračal na uličnem vogalu. Samo en hip — v pogledu Franca Ferdinanda je zasijal blazen strah, ko je opazil vanj naperjeni revolver — tudi orožnik blizu Principa se je zganil, opazivši gesto mladega človeka, — tedaj pa je udaril prvi strel. Vojvodinja se je pogumno dvignila, da bi skrila Ferdinanda s svojim telesom, a je bilo že prepozno, zakaj krogla je že zadela. Hip nato je počilo

SARAJEVO: Most, pri katerem se je izvršil atentat

Ko je Princip zaslišal pok Čabrinovičeve bombe, je brž pustil svoje tovarišice in je krenil na ulico. Podvizal se je na prostor, ki mu je bil določen; ko je stopil na ogel ulice Franca Jožefa, je prestolonaslednikov šofer pravkar obračal avto po Potiorekovem ukazu.

Avto Franca Ferdinanda je bil komaj tri korake pred Principom. Spoznal je nadvojvodo in Potioreka, ki je sedel nasproti vojvodinji. Ko je ugledal toliko zasovraženega zatiralca bosenskega ljudstva, mu je v srcu znova

drugič: krogla, ki je bila namenjena Potioreku, je šla v trebuh vojvodinje. Vse to se je zgodilo tako naglo, kakor da bi se nenadoma zabliskalo na ulici. Avto je še vedno počasi vozil.

Tedajci se je masa zganila. Princip je zaman skušal sprožiti bombo pod sabo. Že so segle neštete roke po njem. Z drugega avtomobila so urno skočili na tla častniki iz Ferdinandovega spremstva in izdrli sablje, plativši v smer proti atentatorju. Sto udarcev je padlo po Principu. Toplota ga orožniki, častniki, muslimani in

židje, ki so zmerom pogumni, kadar je treba napasti človeka, ki se ne more braniti.

Usoda je bila zapečatená. Usoda nadvojvode in njegove soproge. In usoda Principova. *Po José Almiri.*

Iz življenja primitivnih narodov

Najbolj divje plesne prirodnih narodov nahajamo pri zamorcih centralne Afrike, v osrčju težko prodirnih in obsežnih pragozdov. Ti plesi so pri vsakem plemenu popolnoma določeni in se večinoma deje v plesu za moške in plesu za ženske. Oboji nekako posnemajo opravila prvih in drugih. Moške črnici navadno ne poznajo nobenega dela. Lenarijo ves dan, (če jih k delu seveda ne priganja belokožec), in se udejstvujejo le v vojni. Zato posnemajo tudi njihovi plesi večinoma le boj. Dva črnca, ki sta v plemenu znana kot posebno »talentirana« za ples, tvorita centrum plesa. Opremljena s popolno bojno opremo, to je z živobarvnimi maskami na glavi, z mogočnimi perjanicami, odeta v kože zveri in opasana od najrazličnejših kovinskih obročev, okroglih plošč in zaplestnic, z dolgim okrašenim kopjem v desnici in podolgovatim ščitom, bodisi lesenim ali spletenim, v levici — tako opremljena plešeta ta dva predplesalca v središču kakega večjega prostora ples, ki sliči dvoboju ali borbi petelinov. Vsi drugi moške ali vojščaki, ki pa so brez opreme, ju obkrožajo v velikem loku ter v strnjeni vrsti izvajajo komplicirane plesne figure, in to vsi s čudovito enakostjo. Pri tem pride predvsem v poštev udarjanje nog ob poteptano in bobnečo zemljo, vihtenje rok in zvijanje telesa, posebno v bokih. (Iz tega so nastale moderne »girls«.)

Ker pa se morajo ti plesi popolnoma držati takta, spremlja plesalce posebna godba. Vsako pleme ima izbrance, ki opravljajo to »godbo«. Godbo tvorijo bobni, narejeni iz izdolbenih lesenih kosov, prepetih z živalskimi kožami, kovinske palice, ki tvorijo, udarjajoče druga ob drugo zvonke glasove, primitivne piščalke in tudi kosti. — Interesanten je postanek teh plesov, ki se pa ne da lahko ugotoviti. Ena možnost bi bila posnemanje boja, druga pa — posnemanje opic. Dognano je namreč, da opice, živeče v pragozdovih vedno v velikih skupinah, vprizarjajo v nočeh ob luninem svitu na kaki jasi v gozdu čud-

ne plesu v dolgih vrstah. Pri tem tolčejo nekatere opice takt s primitivnimi bobni, to je z velikimi odpadlimi vejami ali z gorjačami udrihajo po vlažni in stepnati bobneči zemlji. Tako bobnenje večkrat čujejo v pragozdovih raziskovalne ekspedicije, ki si sprva niso znale razlagati teh čudnih pojavov, dokler ni bila nekaterim dana redka prilika, da so si ogledali te opičje plesne večere iz za- tišja. Dognati se sedaj samo ne da, ali posnemajo primitivni zamorski rodovi s svojim plesom boj ali pa opice...

Moški in ženske

Vsakdanje opravilo, skrb za dom in prehrano, pripada zamorski ženi, kakor sploh pri vseh primitivnih prirodnih plemenih, kjer postane žena, čim dobi moža, njegova sužnja. In tako plesi zamorsk večinoma posnemajo nekatera domača opravila, tako n. pr. kretnje pri kamenitem ročnem mlinu, ali pa kretnje pri tolčenju z dolgimi lesenimi bati, s katerimi obdelujejo nekatere poljske pridelke ali sadeže v pokončnih sodih, kar nekako sliči tirolskim kmečkim pripravam za obdelovanje mleka v maslo itd. Radi tega temelje plesi zamorsk, ki se plešejo istotako v dolgih vrstah ali krogih, na ritmičnem tresenju, cepetanju z nogami in hitrem vihtenju rok, pri čemer je telo nagnjeno naprej. To so nekako prvi postanki »charlestona«. — Ne smemo pa si domišljati, da je življenje zamorsk, ki morajo opravljati vsa dela, posebno suženjsko ali bedno. Nasprotno — dasiravno pripada njim vse delo in imajo moške nad njimi skoro neomejeno oblast — ne zaostajajo zamorske žene mnogo za evropskimi. V svojih navadah in običajih seveda. Lepotičje in sploh skrb za to, da bi »ugajale«, nima pri njih skoro nobenih meja. Kovinski okraski, ki si jih nadenejo do skrajnosti, kratki lasje z raznim dekorjem in vitka postava — to je njihov ponos. In ta ponos je časih tako velik, da se ne ozrejo za nobenim moškim, če ni v svojem življenju ubil vsaj enega riva-

Umetnost

la ali če ni njegov vrat okrašen z dolgo vrstico nanizanih zob divjih zveri. Raziskovalci pripovedujejo celo, da pri njih ni nepoznano koketiranje in da polagajo veliko važnost na — barvo svoje kože. Mnogokrat se namreč najdejo zamorke, katerih polt ni črna, temveč lepe svetle barve, in mnogokrat se najdejo zamoške, ki potožijo belokožcu ali tudi črncu, kako so nesrečne nad tem, da je solnce preveč ožgalo njih lepo kožo ...

Abeceda primitivnih narodov

V veliko začudenje je bilo nekaterim raziskovalcem prirodnih rodov v njih odljudnih krajih, večinoma pragozdovih, da so različna plemena vedela že preje za njihov prihod, preden so se jim še približali, in da jih je plemenski kralj pričakoval s svojimi oboroženimi vojščaki, bodisi prijazno ali neprijazno. Od plemena do plemena vodi namreč skozi pragozdove ena sama pot, tako da ne bi mogel nikak sel biti predčasno pri onem plemenu, h kateremu so se namenili raziskovalci. Čudno je bilo torej, kako so zvedela ta plemena za njihov prihod, a kmalu se je tudi ta zagonetka razjasnila — zamorska plemena v pragozdovih imajo svojo — brzozjavno pošto. Ta brzozjavna pošta pa funkcionira samo ponoči, ko zavladava nad pragozdovi splošna tišina, motena le redko kdaj z glasovi lovečih zveri. Če hoče namreč kako pleme hitro sporočiti novico drugemu plemenu, se posluži bobnanja ob zemljo, čigar zamoški glasovi se razlegajo v tihih nočeh neverjetno daleč. Plemena imajo med seboj popolnoma določeno nekakšno »abecedo«, katero si potem »brzozjavljajo« s pomočjo vdarjanja s kovinskimi ali sličnimi drogovi ob zemljo. Tako se to bobnenje razlega skozi pragozdove in pride do ušes sosednih plemen, ki tako neverjetno hitro zvedo novico. — Plemena pa imajo še drugo medsebojno pošto, Nočno bobnanje slišijo namreč vsa okoliška plemena in tako si n. pr. dvoje plemen ne more sporočiti nič zaupnega. V ta namen se poslužijo sla, ki nese od enega plemenskega kralja do drugega — pismo. To pismo sestoji iz večje ali manjše lesene palice, v katero so vrezana različna znamenja — pisava. Vsak kralj ima svojega moža, ki pozna take pisave raznih plemen in tako se ti kralji lahko med seboj sporazumejo v primeru vojne ali kaj sličnega.

Poleg vseh teh koristnih »iznajdb« pa naletimo pri prirodnih narodih še na marsikatero druge posebnosti, h katerim spada predvsem njihova — umetnost. Ta umetnost je seveda samo likovna in temelji na upodabljanju in posnemanju narave. Obstojajo še druge »umetnosti« prirodnih narodov, tako n. pr. pesmi, ki pa so razvite le redko pri nekaterih rodovih. Upodabljanje ljudi in narave zavzema važno mesto posebno pri domačih rodovih Amerike, pri Indijancih.

Pri primitivnih narodih sploh igrajo veliko vlogo hrabrost in vrline vsakega posameznika, ki se trudi, kolikor se da, da bi dosegel med svojimi soplemenjaki ugled in dostojanstvo. Radi tega se mora uriti v vsem, kar mu pripomore do teh »časti«, in ker nima nobenega drugega učitelja, se uči — od narave. V neposreden stik z naravo samo pa ne pride nihče drug izmed prirodnih rodov, kakor baš Indijanci. Pri tem niso mišljeni seveda tisti Indijanci, ki žive pod vplivom kulture in civilizacije v državah Amerike v večnem stiku z belo raso, temveč tisti, ki še žive v težko dostopnih krajih ogromnega ameriškega kontinenta, skriti daleč za visokimi gorami in ločeni od sveta. Obsežno hribovje, nedogledne stepe in rodovitne prerije, pa bujni pragozdovi — to je domovina indijanskih prirodnih rodov. In dognano je, da se n. pr. afriški prirodni rodovi ne zatekajo toliko k naravi po pouk, kakor ameriški. Dočim žive prvi v velikih plemenskih skupinah v svojih kolibah, zavarovanih z močnimi in zverem težko prestopnimi lesenimi ogradami, in iščejo stika z naravo le v toliko, kolikor jim je to potrebno za vsakdanje življenje, — toliko bolj žive indijanski prirodni rodovi v večnem stiku z naravo, seveda tudi združeni in bivajoči v skupnih taboriščih, drugače pa živeči večinoma posamezno. Junaštvo in množica izvršenih težko izvedljivih činov ima pri njih ne glede na starost največji pomen, in ugled pri svojem bratu ali plemenu si more priboriti kdo le na ta način in se tako dvigniti do višjega mesta, n. pr. postati glavar.

Čudno je baš to, da se pripadniki teh primitivnih prirodnih rodov, ki z naših vidikov žive na tako nizki stopnji kulture in v tako nizkem duševnem razvoju, da se ti zatekajo k pouku k naj-

popolnejšemu in do potankosti boljšemu od vseh strojev, ki si jih je izumil človek — k naravi. Oni vedo, kje morajo iskati kulturo za svoj um in srce.

Narava — večni učitelj

Da pridobi na hrabrosti, junaštvih in vrlinah, se gre prirodni Indijanec učiti v naravo, a ne kar na slepo, temveč si izbere svoj vzor, navadno kako žival, katere lastnosti hoče posnemati. Če s svojo vztrajno in dolgotrajno vežbo doseže lastnosti dotične živali (n. pr. hrabrost, zvitost ali druge zmožnosti), mu njegov rod dovoli nositi ime dotične živali in tako dobiti svoj — totem. Ta totem je baš tisto, kar nas posebno zanima in s čimer se hočemo seznaniti.

TOTEMI

Totem bi pomenil po naše prapor, ali ime ali monogram dotičnika z znaki njegove hrabrosti in njegovih vrlin. Tako je na totemu upodobljena navadno žival, pri večjih totemih pa tudi vsa dela in junaški čini po vrsti. Ti totemi so iz lesa, izrezljani in poslikani z živimi barvami. Umetnost njih izdelave dosega izredno visoko stopnjo. Med indijanskimi plemeni žive namreč »umetniki«, katerih edino opravilo je izdelava totemov. Ker si torej vsak posameznik ne zna sam narediti svoj totem in ga mora tako dati izvršiti takemu »umetniku«, ga stane to seveda veliko denarja in si tako svojega totema ne more vsakdo omisliti. Radi tega se zgodi, da imajo največje in najlepše toteme pač le glavjarji plemen in drugi imenitniki.

Kadar si ti hočejo nabaviti svoj totem, skličejo »umetnike« z vseh strani. Ti določijo in pripravijo poseben les ter ga grobo obdelajo, nato pa prvi izmed njih izdelata na njem provizorno obliko, katero potem pod njegovim vodstvom drugi izvrše do potankosti. Taka dela trajajo navadno precej dolgo, ker so izdelani okraski do najmanjših podrobnosti. Kadar je totem gotov, priredi lastnik veliko slavnost, pri kateri totem postavijo na odkazano mu mesto, navadno pred vhod, včasih pa tudi ob stebre vhoda. Posebno bogati glavjarji si nabavijo toteme, ki tvorijo vhod v njih bivališče. Predstavljajo namreč glavo kake zveri z na stežaj odprtimi žrelom.

Totemov pa nimajo samo posamezniki, temveč tudi rodovi in plemena. Te seveda čuvajo in branijo pred sovražniki. Totem jim je namreč nekaj svetega, ker smatrajo, da je nji usoda v tesni zvezi z njim. Zato ga čuvajo in v teku svojega življenja izpopolnjujejo in krase z znaki junaštev, večinoma z zobmi zveri, z rogovi in repi prerijskih živali. Totem in lastnik nosita seveda skupno ime, tako n. pr. Velika kača, Medvedje srce, Hitra antilopa, Rdeči panter itd.

To so nekatere posebnosti in zanimivosti primitivnih rodov, ki žive danes v razmerah, kot so živeli ljudje v naših krajih za časa stavb na koleh. Nebroj je še teh narodov in preden jih bo bela rasa »osrečila« in dvignila na svojo stopnjo, bo imela še precej dela...

Kultura in civilizacija bele rase, ki se je tekom par tisočletij in zadnjih stoletij dvignila na današnjo visoko stopnjo, je že od nekdaj začela siliti čez meje svo-

je prvotne domovine. Iz Evrope, ki je sedež bele rase in njenega napredka, so se začele po spoznanju in odkritju vse naše zemlje odpirati poti v obširne dežele, kjer sta kultura in civilizacija pričeli svoje delo in z neskrhljivo sekirno izsekavali divje pragozdove zaostalega sveta.

Belopoliti mož je prodril v kraje teh še pristnih prirodnih narodov le toliko, da jih je spoznal in ugotovil njih obstoj, ne pa, da bi že nanje vplival. In zanimivo

VOJŠČAK

je življenje teli prirodnili narodov, ki žive v znamenju svoje lastne kulture. Mnogo je teh rodov, ki žive tu in tam skriti za gorami, med pragozdovi ali obdani od večnega snega, bodisi v Ameriki, v Afriki ali v obsežnih pokrajinah vedno s snegom pokrite severne Sibirijske ali v drugih polarnih pokrajinah, od koder prihajajo vedno poročila o odkritju kakega plemena, do katerega še ni stopila naša noga. Zanimivo je njih življenje v boju s prirodnimi silami, a še zanimivejše je njih zasebno življenje, predvsem stopnja umetnosti, njih posebnosti in navade, medsebojni odnosi raznih plemen, predvsem pa — njihova iznajdljivost na polju olajšave in lepšave vsakdanjega življenja ter kuht nadnaravnih sil. Ogledati si hočemo nekatere navade in posebnosti teh prirodnih narodov, ki so posebno zanimive in še malo znane.

☆

Kakor so druge rase prevzele od bele rase kulturo in civilizacijo, tako je obratno prevzela bela rasa v modernem času od rodov in ras proste prirode — ples. Eksotični plesi, ki so v povojnih letih zagospodovali nad vsemi drugimi plesi, ki pa so v zadnjem času že nekoliko porinjeni v ozadje, izvirajo iz narodnih plesov primitivnih narodov. Seveda so bili ti plesi potvorjeni in tako spremenjeni, da niso nikakor več sličili onim prvotnim narodnim plesom, katerih izvajanje poznajo le oni, ki so jih vajeni skozi vse svoje življenje.

K običajem in navadam slehernega naroda spada brez izjeme tudi — narodni ples. Znani so kozaški plesi, slovanski plesi sploh, škotski, španski in drugi plesi.

Čim bolj so narodi oddaljeni od centra civilizacije in kulture, tem resnejši, lepši in tehnično na višji stopnji so ti plesi, in čim bolj so narodi nastanjeni od severa proti jugu, tem bolj se njih plesi izpreminjajo iz mirnih v vročekrvne. Dočim igra pri prvem veliko vlogo tudi stopnja narodove lastne kulture, velja drugo — dosledno — narodni plesi rodov v polarnih krajih obstoje le iz mirnega, a hitrega in po taktu določenega prestopanja z ene noge na drugo, narodni plesi rodov ob ekvatorialnih pokrajinah pa so divji, s popolnoma razgibanim telesom. Pri teh plesih ne sme manjkati ropota in rožljanja s kovinskimi in drugimi predmeti, kar se je v kulturnem svetu preobrazilo v jazz.

Pisava in njeni zakoni

V začetku tega meseca je zboroval v Parizu II. mednarodni kongres grafologov, na katerem so podali razni udeleženci s svojimi poročili izrpen pregled čez stremljenja in izkustva svojega zanimivega znanstvenega področja. Dočim smatra širša javnost in del znanstvenega sveta grafologijo (pisavoznanstvo) še vedno za nekakšno okultistično zadevo, ki ji z naravnimi zakoni in s treznim proučevanjem ne moreš do živčega, a jo mnogi sodijo celo kot domeno bedakov in pustolovcev, je pokazal pariški kongres, da jo jemlje resni učenjaki popolnoma drugače, da jo bazirajo na ugotovitvah, ki niso nič manj trdne in preizkušene nego ugotovitve vsake druge realne vede. Znani raziskovalec dr. Robert Saudek je v kratkih potezih navedel činjenice in zakone, ki določajo tako osebni kakor splošni značaj vsake pisave in ki so plod dolgotrajnega proučevanja po laboratorijih vsega sveta z eksaktnimi znanstvenimi metodami. Največjo ulogo med temi metodami igra kinematografsko snemanje.

Činjenice, ki določajo osebno pisavo.

Pisava vsakega človeka zavisi po Saudekovih izvajanjih od 12 okoliščin, a iz tega, kako neke okoliščine prevladajo druge in jih izločajo, se poraja njena končna podoba. Te okoliščine so sledeče:

1. Mehanične (pero, črnilo, papir itd.) Znano je, da ni n. pr. vsako pero za vsakega človeka «dobro» in kako se pisava spreminja, če pišeš z dvema različnima peresoma. Notranjo mehanično strukturo (zloženost, sestavo) pisave raziskujejo ponajveč z drobnogledom.

2. Stopnja pisne zrelosti. Popolnoma dozorela je pisava tedaj, če nas pri pisanju ne motijo dvomi n. pr. o obliki črk in o pravopisju kakšne besede. V tem zmislu dozorel pisec se lahko postavi z nerazvitim pisanjem, nerazvit pisec pa samovoljno nikoli s polno pisno zrelostjo.

3. Okultno (trenutno) fiziološko stanje pisca med pisanjem. Če primerjamo pisavo istega človeka iz različnih časov, opazimo na prvi pogled, ka-

ko vpliva različno stanje na značaj njegove pisave.

4. Kronične (trajne) fiziološke ovire. Takšne ovire nastanejo n. pr., če izgubi oseba ud ali čut, ki je sodeloval pri pisanju in tudi to daje pisavi posebno lice. Vendar je dokazano, da se naš osrednji živčni sistem sčasoma prilagodi tudi takšnim novim razmeram.

5. Hitrostna stopnja pri pisanju. Ta činjenica je jasna na prvi pogled. Z neštevilnimi eksperimenti so določili grafologi tabelarično vrsto znakov, ki kažejo naglico, s katero je kakšen človek pisal.

6. Značaj pisave, ki so jo učili v šoli: n. pr. pokončna, ležeča, okrogla itd.

7. Narodnost pišečeva. Razni narodi pišejo isto črko v različni obliki, priseljenci se med novim narodom sčasoma naučijo njegovih oblik, kakor da so jim prirojene.

8. Osebna stopnja vizualne (gledne) občutljivosti. Pisave vojnih slepcev so n. pr. nekoliko drugačne nego njih pisave, ko še niso bili slepi.

9. Grafična izrazljivost. Tu je upoštevati v prvi vrsti osebno estetsko kultiviranost pisca.

10. Stopnja nečimernosti, poze in posnemanja po eni strani, stopnja naravnosti po drugi. Pisavi se prav dobro pozna, če se je hotel človek z njo «postavljati» in če se sploh rad «postavlja» ali ne.

11. Stopnja olike, poznanje tujih jezikov, pisnih slogov itd.

12. Položaj črke v besedi ali stavku. Podoba črke je dosti odvisna od tega, če stoji sama zase, na začetku, v sredi ali na koncu besede.

Zakoni pisalnih gibov

S pomočjo kinematografije so odkrili znanstveniki celo vrsto zakonov, po katerih se vrši pisanje in ki so veljavni za vse. Teh zakonov je 11, 4 nadaljnje pa so ugotovili z drugačnimi eksperimentalnimi načini.

1. Nihče ne more napisati oglate oblike, ne da bi se pred prehodom iz ene smeri pisanja v drugo ustavil za odlomek sekunde.

2. Z rastočo naglico pisanja se pisava nagne za približno 10°.

3. Vsak človek piše tako, da napravi preprosto ravno črto z različnimi hi-

trostnimi stopnjami. Hitrost najprvo narašča, doseže neki višek in se proti koncu črte spet zmanjša.

4. Mehanične ovire (n. pr. košček papirja v peresu) zmanjšujejo hitrost pisanja samo zaradi vizualnega (glednega) dražljaja. Pisava slepcev takšnih ovir ne pozna.

5. Močnejši pritisk zmanjša hitrost pisanja, a ne zaradi trenja, temveč ker se prsti prilagodevajo temu pritisku.

6. Vsak človek piše daljše poteze hitreje nego manjše.

7. Vsaka sprememba pisalne smeri povzroča zmanjšanje hitrosti.

8. Oblika prejšnje ali naslednje črke ali obeh skupaj povzroča zmanjšanje hitrosti pri prehodu iz ene smeri v drugo.

9. Vsak nov nastavek peresa povzroči najprvo kratek premor, preden začne sploh pisati. Zato se pri hitrem pi-

sanju prekinjevanja po možnosti izogibamo.

10. Pisanje pik je daljše nego pisanje kratke črte, n. pr. vejice.

11. Črte, ki pokrivajo poteze zmanjšujejo hitrost pisanja, ker ustavljajo smer pisanja proti desni.

12. Pisanje pisave v ostrem kotu je lažje in hitrejše nego pisanje v topem kotu.

13. Podaljški črk navzdol gredo lažje od rok nego podaljški navzgor.

14. Ritmična izmenjava različic med tenkimi in debelimi črtami je posledica fiziološko neoviranega pisanja.

15. Vsak človek s polno pisno zrelostjo kaže neki pisni pritisk, ki mu je popolnoma izviren in ki se spreminja v krogu njegovih osebnih možnosti s stopnjo pisalne hitrosti.

Toliko za uvod k strokovnemu članku, ki ga objavimo prihodnjič.

»Francoščina za samouke«

V lanskem letniku «Življenja in sveta» je izhajal tečaj francoskega jezika za samouke. Iz pisem, ki jih je prejelo uredništvo, je posneti razveseljivo dejstvo, da se je s tem tečajem zaneslo zanimanje za francoski jezik v kroge, kamor ne sega niti šola niti delovanje francoskih krožkov. Tako so se na tej podlagi lotili učenja učitelji, železničarji, rudarji, celo inteligentnejši kmečki sinovi.

Tistim, ki so hoteli imeti ta tečaj izpopolnjen in dovršen, se je želja izpolnila. Namestu da prinašamo nadaljevanje v našem časopisu, se je «Jutro» odločilo, da ga izda v posebni knjigi. Ta knjiga je pred dnevi izšla z naslovom: «Francoščina za samouke». Metoda jezikovnega poduka na praktični podlagi. Sestavil prof. doktor Pavel V. Brežnik.»

V knjigi, ki obsega 80 strani formata našega časopisa, so ponatisnjene jasno, razločno in s skrbno korekturo v «Življenju in svetu» že objavljene razloge, velik del pa je izšel prvič, tako da bodo lahko začetniki, ki so že uporabljali to metodo, po knjigi nadaljevali učenje. Pomembna pa bo knjiga predvsem za številne samouke, ki iščejo lahko in praktično podlago za učenje francoščine. Z Brežnikovo «Francoščino» smo torej dobili za ta jezik slovenskega Mertnerja, kar bo brez dvo-

ma koristilo spoznavanju francoske besede med našim narodom.

Knjiga obsega 70 nalog, vmes pa se vrste slovniške razlage in pregledne tabele; pisec je upošteval samoukovo psihologijo in je vzel iz slovnice le najnujnejše, čemur se ne more noben učenec izogniti. Besedilo osvežujejo ilustracije. O sami metodi ne bomo govorili, saj je po objavah v «Življenju in svetu» dovolj znana. Je praktična in lahka; res pa je, da si z njo pridobi učenec zgolj pasivno znanje, tako da lahko čita novine in lažje knjige. A marsikomur to zadostuje, čeprav bo kdo govoril o «polovičarstvu». Pa današnji svet je čedalje bolj «pragmatičen», to se pravi: praktičen in o praksi vemo, da čisto ne zahteva vsega znanja, temveč le toliko, kolikor je v danem primeru uporabljivo in koristno.

Če bo za knjigo dovolj zanimanja, bo avtor priredil II. del, ki je za nadaljevanje potreben in ki ga bo marsikak samouk željno pričakoval. Vsekakor priporočamo vsakomur, ki se zanima za predmet, da si knjigo nabavi. Stane vezana 40 Din in se naroča pri upravi «Jutra» v Ljubljani.

POPRAVEK

V članek «Prekmurje, ki izumira» v 24. številki «Življenja in sveta» se je vrinila tiskovna pomota. V Prekmurju živi 67.000 katoličanov, ne pa 6700, kakor čitamo na str. 751.

Čitateljem!

Z današnje številko zaključujemo tretjo knjigo «Življenje in sveta». S prihodnjo številko, ki izide kakor po navadi, se bodo šteje strani izpočetka, tako da bodo naročniki, ki nameravajo «Življenje in sveta» uvrstiti v svojo knjižnico, imeli cel letnik v dveh povsem zaključenih knjigah.

Prihodnji teden se bo dobilo pri upravi «Življenje in sveta» proti malenkostnemu plačilu kazalo za 3. knjigo. Naročnike tudi opozarjamo na krasne izvirne platnice, ki jih je izdala naša uprava. Zaenkrat se dobe za I. in II. knjigo «Življenje in sveta», na razpolago pa je tudi še zaloga prvih dveh knjig v originalni vezavi in na boljšem papirju. Na nje opozarjamo tiste prijatelje «Življenje in sveta», ki naše revije kot «Jutrove» priloge niso dali vezati in ki bi hoteli imeti časopis v celoti.

Ob zaključku 3. knjige se nudi prilika za nabiranje novih naročnikov. Čitatelje, ki jim časopis ugaja, prosimo, da opozore svoje znance nanj. Za borih 30 Din bodo dobivali novi naročniki vso drugo polovico leta vsak teden številko «Življenje in sveta» na 32 straneh z zanimivo in pestro vsebino in z barvnimi ilustracijami v tekstu. — Vsaki številki bo priložena še umetniška priloga. Na koncu leta bodo imeli 26 številok na več kot 800 straneh, ki jih lahko dajo vezati v knjigotrajne vrednosti. Taka knjiga stane tedaj komaj toliko kot dva litra vina — nizka cena, ki ji ni primere na našem knjižnem in časopisnem trgu.

Oklenite se edine slovenske ljudske revije za pouk in zabavo ter ji ostane zvesti naročniki in dobri prijatelji!

SLIKA NA NASLOVNI STRANI

predstavlja pogumno letalko miss Earhartovo, ki je ondan preletela Atlantski ocean v 22 urah. O tem so obširno poročali dnevniki; mi za sedaj beležimo to zgodovinsko dejanje le z objavo letalkinega portreta.

V PRIHODNJI ŠTEVILKI:

Novela K. Przserwe-Tetmarjerja «Orlice»,
Brno, središče Moravske,
Življenje v moskovski družini,
Sežiganje mrličev v Indiji,
Potovanje v Južno Ameriko itd.

Današnja umetniška priloga

Današnji številki smo priložili reprodukcijo fotografije Silvana, ki kaže kot tiček iz Kamnika. Na sliki je lepo zajeta intimnost naših malih mest, ki se pridobivajo vedno večji pomen v tujskem prometu in postajajo letovišča. Kamnik je v tem pogledu idealen kraj, a še premalo znan kot letovišče. Savinjske planine vabijo turiste, njih okolica pa letoviščarje, ki iščejo veličastni prirodi oddiha, razvedrila in zdravja.

«ŽIVLJENJE IN SVET» stane celoletno 60 Din, polletno 30 Din, četrtletno 15 Din, mesečno 6 Din. — Posamezne številke stanejo v podrobni prodaji samo 2 Din. — Naroča se pri upravi, Ljubljana, Prešernova ul. 54.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA mesečno 2 liri, četrtletno 6 lir, polletno 12 lir, celoletno 24 lir. — FRANCIJA mesečno 3 franke, ČESKOSLOVAŠKA mesečno 4 krone, AVSTRIJA mesečno 63 grošev. AMERIKA in ostalo inozemstvo 1 in pol dolarja na leto.

Urejuje Božidar Borko. — Izdaja za konzorcij Adolf Ribnikar. — Za «Narodno tiskarno d. d.» kot tiskarnarja Fran Jezeršek. — Vsi v Ljubljani.

Foto Silvan

Kamnik